

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
БІЛОЦЕРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

МАТЕРІАЛИ

Міжнародної науково-практичної конференції

**«АГРАРНА ОСВІТА ТА НАУКА:
ДОСЯГНЕННЯ, РОЛЬ, ФАКТОРИ РОСТУ»**

**Стратегічні пріоритети розвитку економіки,
фінансів, обліку, підприємництва та торгівлі,
менеджменту, публічного управління
в Україні та світі**

20 жовтня 2022 року, м. Біла Церква

Біла Церква
2022

Аграрна освіта та наука: досягнення, роль, фактори росту. Стратегічні пріоритети розвитку економіки, фінансів, обліку, підприємництва та торгівлі, менеджменту, публічного управління в Україні та світі: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Біла Церква, 20 жовтня 2022 р.). – Біла Церква: БНАУ, 2022. – 53 с.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Шуст О.А., д-р екон. наук, професор.
Варченко О.М., д-р екон. наук, професор.
Мерзлов С.В., д-р с.-г. наук, професор.
Димань Т.М., д-р с.-г. наук, професор.
Мірзоєв Т.К., канд. с.-г. наук, доцент.
Аріас Р., д-р філософії, доцент.
Гассемі Нейжад Ж., д-р філософії, доцент.
Паска І.М., д-р екон. наук, професор.
Хомяк Н.В., канд. екон. наук, доцент.
Качан Л.М., канд. с.-г. наук, доцент.
Ластовська І.О., канд. с.-г. наук.

Відповідальна за випуск – **Олешко О.Г.**, канд. с.-г. наук.

Тексти публікуються в авторській редакції. За науковий зміст і якість поданих матеріалів відповідають автори.

Ел. адреса: <https://science.btsau.edu.ua/taxonomy/term/27>

АРБУЗОВА Т.В., канд. екон. наук
Білоцерківський національний аграрний університет

РОЛЬ ДЕРЖАВИ В НЕЙТРАЛІЗАЦІЇ ЗАГРОЗ МОНОПОЛІЗМУ В РИНКОВІЙ ЕКОНОМІЦІ

Розглянуто зміст, етапи розвитку та рушійні сили ринкового механізму господарювання. Обґрунтовано необхідність антимонопольного державного регулювання як основи захисту ринку.

Ключові слова: ринкова економіка, ринковий механізм, конкуренція, монополізм, антимонопольні заходи держави.

Ринкова економіка нині є панівною формою організації економічної системи, домінантними ознаками якої є свобода підприємницької діяльності на засадах економічної конкуренції, багатоманітності форм власності на засоби виробництва (передусім приватної), товарного виробництва тощо [1]. Від часу появи передумов та перших ознак капіталізму (буржуазного способу виробництва, ринкової економіки) в XVI ст. до нинішньої доби у світі не знайдено іншої більш ефективної системи господарювання. Серед економістів триває дискусія щодо сучасних форм її прояву, приміром, на базі трьох моделей – «акціонерного капіталізму», «державного капіталізму», «капіталізму стейкхолдерів» [2], що не змінює його суті – ринковий механізм.

У своєму розвитку ринкова економіка набула двох основних форм (етапів) за критерієм свободи конкуренції – капіталізм вільної конкуренції та монополістичний капіталізм. Руйнування першого етапу в кінці XIX пов'язане з бурхливим розвитком продуктивних сил та виробничих відносин і накопиченням товарної маси. Ринковий механізм саморегулювання спробував оптимізувати свою структуру шляхом змов на ринку, тобто свідомого втручання бізнесу у його функціонування, що вилилося у створення монополій. Капіталізм вільної конкуренції перетворився у монополістичний з ручним приватним управлінням. В надрах конкуренції як джерела розвитку об'єктивно створилися умови для її саморуйнування – з'явилися монополістичні утворення, які штучно тримали ціни, розподіляли ринки збуту і виробництва.

В Російській імперії цей час збігся з періодом життя В. Леніна, який у своїх працях описав ознаки імперіалізму як вищої стадії монополістичного капіталізму. Використання недоліків ринкового механізму монополістичної конкуренції, що красномовно проявилися у вкрай низькому рівні життя робітників, глибокому розшаруванні суспільства, відсутності соціальних здобутків, тобто відбулося формування асоціального типу ринкової економіки. Це стало реальним підґрунтям успішності більшовицької ідеї диктатури пролетаріату, «експропріації експропріаторів», встановлення монополії державної форми власності й ліквідації приватної, формування централізованого планового господарства, пропаганди ідеї соціальної рівності тощо, що уможливило жовтневу революцію 1917 р. в Росії та встановлення соціалістичного суспільно-політичного ладу.

На початку XX ст. буржуазний лад Старого і Нового світу стикнувся з проблемами, які самотужки не зміг подолати – зміна обсягів грошової маси (її скорочення – М. Фрідмен чи збільшення – Ф. Гаєк, М. Ротбард), надлишок інвестицій у виробництво, криза перевиробництва, скорочення міжнародної торгівлі, монополізація економіки тощо. Пік світової економічної кризи (в США отримала назву «Велика депресія»), припав на 1929-1933 рр. Її особливістю виявилася ситуація,

коли сформувався не абсолютний надлишок товарної маси, а наявність неплатоспроможного споживчого та інвестиційного попиту, зумовленого низьким рівнем заробітної плати, високими відсотками на кредитні ресурси та податків для бізнесу тощо.

Енциклопедичними прикладами дієвих заходів виходу з кризи є управлінські рішення адміністрації президента США Ф. Д. Рузвельта, міністра фінансів Японії Такахасі Корекійо, що по суті відбивали основні ідеї економічних наукових здобутків англійського вченого Дж. М. Кейнса. Його теорія державного регулювання економіки цілком природно отримала назву теорії попиту, бо саме на реанімацію платоспроможного споживчого та інвестиційного попиту суспільства була спрямована.

Революція в Росії та формування соціалізму безумовно справили свій вагомий вплив на пошук шляхів виходу з кризи у капіталістичному суспільстві 20-30-х років, адже небезпека поширення революційних настроїв серед робітників застала власників ресурсів йти на компроміс, поступитися частиною своїх доходів на користь соціально вразливих верств населення. Це була своєрідна плата за стабільність, що знайшло своє відображення у кейнсіанській економічній політиці. Крім поживлення попиту і забезпечення соціальних стандартів життя, до вагомих важелів державного втручання в економіку додалися також антимонопольні заходи, приміром, антитрестівські закони в США. Отже, державі належала функція захисту ринку, його провідної інституції – конкуренції. Зазначені заходи виявилися ефективними і дозволили зберегти ринкове господарство, яке відтепер стало можливим називати соціально орієнтованим.

Натомість соціалістичний лад, створений як антипод ринкової економіки, до основних недоліків якої головний критик В. Ленін відніс, зокрема, формування приватних монополій, в свою чергу був заснований на іншій монополії – державній власності на засоби виробництва, забороні приватної власності і конкуренції. Отже, власник змінився, а монополія залишилася, лише тепер у знеособленій абстрактно-державній формі. На нашу думку, ця обставина виявилася однією з ключових причин відсутності майбутнього у цієї моделі господарювання, оскільки усувала рушій для розвитку, яким природно є конкуренція. Штучний, здебільшого репресивний характер підтримки існування соціалістичного способу виробництва дозволив йому протриматися трохи більше 70-ти років. РФ, хоч формально проголосила себе ринковою економікою, досі зберігає ознаки соціалістичного ладу з ручним управлінням ринку. Наділеність природними ресурсами, передусім паливно-енергетичними, тобто наявність природної монополії на володіння та використання, дозволило підігріти імперські амбіції, встановити систему залежності країн світу від постачання таких ресурсів, уможливило здійснення політики шантажу держав світового співтовариства та військову агресію проти України.

Отже, як приватний, так і державний монополізм є загрозою для існування економіки, заперечують свободу економічної та політичної життєдіяльності суспільства. Державі належить захищати економічну систему від нього, вдаючись до дієвих антимонопольних заходів. При цьому аби зберігати внутрішні умови для розвитку, мають бути вмонтовані два регулятори – «риннок» і «держава», що діятимуть на засадах філософського закону єдності й боротьби протилежностей.

Список літератури

1. Сарват Дж., Махмуд А.С. Что такое капитализм. Финансы и развитие. 2015. Июнь. С. 44–45. URL: <https://www.imf.org/external/russian/pubs/ft/fandd/2015/06/pdf/basics.pdf>

2. Schwab K. What kind of capitalism do we want? Project-syndicate. 2019, December 2. URL: <https://www.project-syndicate.org/commentary/stakeholder-capitalism-new-metrics-by-klaus-schwab-2019-11?barrier=accesspaylog>

УДК 336.76-047.44(477)

АРТІМОНОВА І.В., канд. екон. наук, доцент
Білоцерківський національний аграрний університет

АНАЛІЗ ФОНДОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ

Досліджено сутнісну характеристику та організаційно-правові засади функціонування фондового ринку України. Здійснено оцінку динаміки змін часток біржового та позабіржового ринків від загального обсягу торгів цінними паперами на фондовому ринку.

Ключові слова: цінні папери, фінансові інструменти, депозитний (ощадний) сертифікат, біржі, позабіржові системи, інфраструктура.

Фондовий ринок є одним з найважливіших сегментів фінансового ринку України, який в свою чергу виступає індикатором стану економіки країни та чутливо реагує на будь-які зміни в державі. Ефективність функціонування фондового ринку залежить, перш за все, від удосконалення *інфраструктури*, що створить належні умови для емісії та подальшого обігу цінних паперів. Говорячи про значення фондового ринку для країни, слід також відзначити той факт, що наявність розвиненого фондового ринку сприяє припливу іноземних інвестицій у економіку країни, що є вкрай важливим для нашої держави, особливо в умовах війни.

Поява нових тенденцій *та висока динамічність процесів*, які обумовлюють суттєві зрушення, як в економіці України, так і у світовій економіці в цілому, *потребує проведення постійного моніторингу та комплексного аналізу динамічних змін, зокрема й у структурі ринку цінних паперів з використанням системного підходу*.

Відповідно до статті 4 Закону України «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки», фондовий ринок (ринок цінних паперів) трактується як сукупність учасників фондового ринку та правовідносин між ними щодо емісії (видачі), обігу, виконання зобов'язань, викупу та обліку цінних паперів (у тому числі деривативних цінних паперів) [1].

Розглянувши визначення фондового ринку, логічно дійти висновку, що у сучасній економіці важливий не просто сегмент фінансового ринку, а фінансово-економічні відносини, які виникають при здійсненні операцій з цінними паперами. Дійсно, сьогодні неможливо уявити ефективне функціонування фінансової системи без застосування цінних паперів чи інших фінансових інструментів, які забезпечують акумуляцію та перерозподіл тимчасово вільних грошових коштів та трансформацію відносин власності в економіці.

Як свідчить інформаційна база даних Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку, співвідношення обсягів торгів на ринку цінних паперів до ВВП у 2020 р. становило 23,87%. У 2020 р. темп приросту обсягів торгів на ринку цінних паперів становив 28,65%, порівняно з 2019 р. [2].

Загальновідомо, що до структури фондового ринку входить біржовий та позабіржовий ринки, тому важливо здійснити оцінку динаміки змін часток цих ринків від загального обсягу торгів цінними паперами на фондовому ринку (рис. 1).

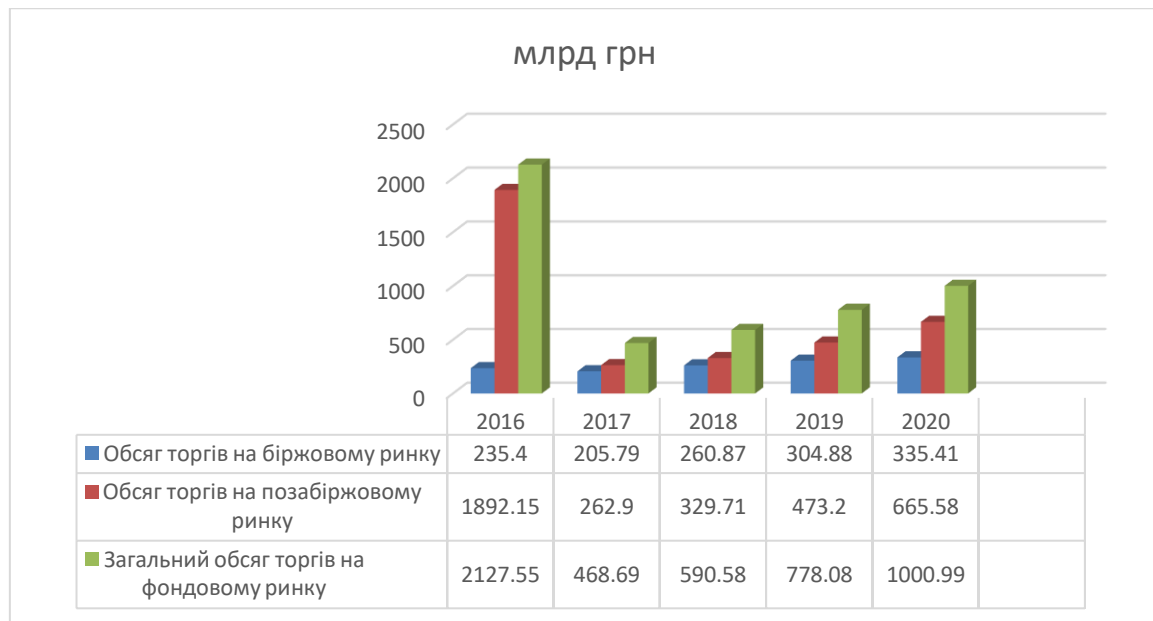

Рис. 1. Обсяг торгів цінними паперами на фондовому ринку у 2016–2020 рр., млрд грн

Джерело: побудовано за даними НКЦПФР.

Відповідно до проведеного аналізу варто відмітити, що протягом досліджуваного періоду найбільшу питому вагу у структурі обсягу торгів цінними паперами займає позабіржовий ринок, особливо це помітно у 2016 р., частка якого становила 88,94%. Встановлено, що найменша частка обсягів торгів на біржового ринку становила 11,06% у 2016 р., який характеризувався низьким рівнем розвитку фондової біржової діяльності в Україні, а у 2018 р. частка досягла свого максимального значення – 44,17%. В абсолютному значенні максимальний обсяг торгів на біржовому ринку України був зафіксований у 2020 р. на рівні 335,58 млрд грн., а на позабіржовому ринку України у 2016 р. на рівні 1892,15 млрд грн. саме 2016 р.

Кардинальні зміни у загальній структурі обсягу торгів цінними паперами на фондовому спостерігаються протягом 2017–2020 рр. Так, у 2020 р. порівняно з 2017 р. загальний обсяг торгів цінними паперами на фондовому ринку зріс майже у 2 рази, а саме на 532,3 млрд грн, у тому числі обсяг торгів на біржовому ринку зменшився на 10,4%, а на позабіржовому ринку зріс на 10,4%.

Зокрема, можемо констатувати той факт, що таке різке скорочення обсягів торгів відобразилось переважно на позабіржовому ринку, які зменшились з 1892,15 млрд грн у 2016 р. до 262,9 млрд грн у 2017 р., тобто на 86,1%. Таке стрімке падіння зумовлене деякими змінами у розрахунку методології обсягів торгів, зокрема з 2017 р. з торгівлі було вилучено такий вид боргового цінного паперу як депозитний (ощадний) сертифікат НБУ з розрахунку обсягів торгів на ринку цінних паперів України. До 2017 р. торгівля депозитними (ощадними) сертифікатами відбувалась переважно на позабіржовому ринку, а їхня частка в обсягах торгів на фондовому ринку станом на 2016 р. була досить значною і становила 54,2% [3-4].

З'ясовано, що в середньому за 2016-2020 рр. частка торгів на біржовому ринку становила 34,37%, на позабіржовому ринку – 65,63% до загального обсягу торгів цінними паперами на фондовому ринку. Однак у 2020 р. порівняно з 2016 р. даний показник зріс до 33,51% проти 11,06% на біржовому, та впав з 66,49% проти 88,94% на позабіржовому ринку відповідно. Зокрема, темп приросту біржового ринку у 2020 р. до 2016 р. становив 22,45% Порівняно з ВВП України у 2020 р. обсяг торгів на

біржовому ринку цінних паперів становив 8%. У результаті аналізу структури обсягів торгів цінними паперами встановлено, що фондовому ринку України притаманний позабіржовий характер тобто обсяги позабіржового ринку значно переважають біржовий, проте перспективи розвитку власне біржового ринку та його інфраструктури виглядають оптимістично враховуючи відношення обсягу торгів на фондовому ринку до ВВП України.

Список літератури

1. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення залучення інвестицій та запровадження нових фінансових інструментів: Закон України Про ринки капіталу та організовані товарні ринки від 19.06.2020 р. № 738-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/738-20#Text>
2. Річний звіт Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку за 2020 рік. URL: <https://www.nssmc.gov.ua/about-us/annual-reports/>
3. Калівошко О. М. Оцінка обсягу та структури фондового ринку України. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2019. Вип. 24. Ч. 2. С. 42–47.
4. Смелянова Л.О. Структура фондового ринку України протягом 2006–2018 років. Гроші, фінанси і кредит. Східна Європа: Економіка, бізнес та управління. Вип. 2 (25). 2020. С. 362–367.

УДК 631.147:339.564-025.13(477)

БАТАЖОК С.Г., канд. екон. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

ЕКСПОРТООРІЄНТОВАНА МОДЕЛЬ ОРГАНІЧНОГО ВИРОБНИЦТВА УКРАЇНИ

Розвиток органічного сільського господарства в Україні зміцнює експортний потенціал держави, поліпшує імідж країни, забезпечує продовольчу безпеку, підвищує ефективність виробництва та поліпшує добробут населення. Органічне виробництво має експортоорієнтовану модель.

Ключові слова: органічне сільське господарство, органічна сертифікована продукція, експортні продукти, органи сертифікації, державна підтримка.

Україна має сприятливі умови для органічного сільського господарства, через географічне розташування та поширеними родючими чорноземам.

Загальна площа сільськогосподарських земель з органічним статусом та перехідного періоду (сертифікованих за стандартом, що еквівалентний Регламенту ЄС щодо органічного виробництва) становить 462 тис. га. Частка органічних земель в загальній площі земель сільськогосподарського призначення – 1,1%. Загальна кількість операторів (сертифікованих за стандартами, що еквівалентні органічному законодавству ЄС та США (NOP) – 549 (серед них – 419 виробник сільськогосподарської продукції). Більшість органічних операторів в Україні сертифіковані за органічним стандартом ЄС, що є еквівалентним Регламентам ЄС 834/2007 та 889/2008, які застосовуються як для експорту органічної продукції, так і на внутрішньому ринку. Українські органічні оператори також часто сертифіковані відповідно до Національної органічної програми США (NOP) та/або Канадського органічного режиму (COR). Інші органічні стандарти, які використовують в Україні: Bio Suisse (Біо Свісс, Швейцарія), Naturland (Натурланд) та Bioland (Біоланд) (обидва – Німеччина), JAS (Японія) та KRAV (Швеція) [1].

За останні роки Україна стала важливим постачальником органічної продукції на західні ринки. Основна органічна продукція, що експортується з України – це зерно кукурудзи, соя, пшениця та соняшник (саме в такому порядку). Україна входить в топ 5 імпортерів ЄС: 7-10% імпорт з України в 2018-2020рр. Розподіл експорту органічної продукції за частинами світу складає: Європа 73%, Північна Америка 24%, Азія 3%, Австралія та Океанія 1%. Україна займала в 2020р. четверте місце зі 124 країн за обсягами імпорту органічної продукції в ЄС. Протягом 2020р. до ЄС ввезено 2,79 млн. тонн органічної агропродовольчої продукції: 7,8 % з якої – українська (217,2 тис. тонн на суму 116,7 млн. дол. США).

В 2020р. Україна експортувала 332 тис. тонн органічної продукції на суму 204 млн. дол. США в 40 країн світу. Найбільшими країнами-споживачами української органічної продукції є Нідерланди, США, Німеччина, Литва, Австрія, Велика Британія, Польща, Канада, Італія, Швейцарія. Українські виробники також експортували в Австралію та деякі азійські країни, зокрема, Китай, В'єтнам, Індію та Японію, а також здійснювали перші поставки органічної продукції до Кореїської Республіки та М'янми [2].

Основними експортними продуктами, які постачалися на міжнародні ринки, були зернові, олійні, мед, яйця, овочі та фрукти. Також експортувалися макуха соняшника, борошно, олія соняшникова, шрот соняшниковий, яблучний концентрат та березовий сік.

В 2020 р. імпорт органічної продукції до ЄС зменшився на 1,9% порівняно з 2019 роком (2,79 млн. тонн проти 2,85млн.тонн), а імпорт з України впав майже на чверть: на 22% знизився імпорт напоїв та на 11% – сировини. Зокрема, зменшились обсяги імпорту макухи на 22%, цукру на 10%, олійних (окрім сої) на 12%, та зернових – пшениці на 34% та інших на 41%. Всі ці культури є основними в органічному експорті України. Україна займає 4 місце в світі зі 123 країн за обсягами імпорту органічної продукції до ЄС (табл. 1.).

Таблиця 1 – Обсяг імпорту органічної продукції до ЄС, 2020р.

Країна	Обсяг органічної продукції (тис. тонн)	Частка в структурі імпорту, %,
Еквадор	324,1	11,6
Домініканська Республіка	252,3	9
Китай	227,7	8,1
Україна	217,2	7,8
Перу	200,9	7,2
Індія	174,3	6,2
Туреччина	155,7	5,6
Колумбія	106,8	3,8
Бразилія	67,2	2,7
Мексика	66,1	2,4
Інші країни	1685,5	64,1
Всього	2794,1	100

Джерело : [3].

Ключовими постачальниками ЄС є Еквадор, Домініканська Республіка, Китай та Україна. При цьому частка України в загальному імпорті до ЄС складає 7,8%. А основними імпортерами залишаються Нідерланди (31%), Німеччина (18%), Бельгія (11%) та Франція (10%).

Україна займає перше місце за експортом зернових культур (без врахування пшениці та рису), хоча показник обсягів експорту впав майже вдвічі. Друге місце за обсягами постачання олійних культур (-33,7%) та сої (+67,8%).

Україна має шосте місце в категорії постачання продуктів тваринництва – це мед та яйця. А також сьоме місце в постачанні продукції продуктової групи «овочі та фрукти» разом з продуктами їх переробки.

18 органів сертифікації, акредитованих на міжнародному рівні, включені до офіційного переліку органів сертифікації в органічній сфері для України відповідно до Регламенту ЄС № 1235/2008. Це такі органи сертифікації: Органік Стандарт, Bio.inspecta AG, Ecocert SA, CERES Certification of Environmental Standards GmbH, Control Union Certifications, Kiwa BCS Öko-Garantie GmbH, Ecoglobe, Istituto Certificazione Etica e Ambientale (ICEA), Lacon GmbH, Suolo e Salute srl, Agreco R.F. Göderz GmbH, Bioagricert S.r.l., A CERT European Organization for Certification S.A., Letis S.A, CCPB Srl, Valsts SIA “Sertifikācijas un testēšanas centrs” Ltd, Albinspekt та Biocert International Pvt Ltd. Єдиний український орган сертифікації – ТОВ «Органік Стандарт», всі інші – іноземні або їхні місцеві офіси. Більшість органів сертифікації, які працюють в Україні, є членами Європейської Ради органічних органів сертифікації (ЕОСС).

Для української органічної сертифікованої продукції був розроблений та зареєстрований як торговельна марка державний логотип для маркування органічної продукції. Логотип є власністю Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України. На сьогоднішній час ще не було жодного органічного продукту, маркованого цим логотипом. На полицях магазинів є органічні продукти, марковані органічним логотипом ЄС (євролисток) та деякими іншими логотипами міжнародних/приватних органічних стандартів [1].

Факторами, що негативно вплинуть на експорт органічних продуктів з України в 2022–2023рр. є: зменшення земельних площ під органічним виробництвом, часткове невикористання наявних земель у зв'язку з браком насіння та пального, можлива втрата діяльності органів сертифікації в деяких частинах України в результаті воєнних дій. Наслідком стане зменшення врожайності сільськогосподарських культур, через гіршу якість насіння, загроза перебоїв у постачанні пального та погіршення експортної логістики, зокрема експорт водним шляхом.

Державна підтримка виробників органічної сільськогосподарської продукції здійснюється шляхом: виділення бюджетних субсидій з розрахунку на одиницю оброблюваних угідь та/або одну голову великої рогатої худоби; відшкодування до 30 відсотків вартості витрат на проведення сертифікації органічного виробництва; відшкодування до 30 відсотків вартості витрат на придбання дозволених для використання засобів захисту рослин та добрив, насіння, садивного матеріалу та кормів [4].

Список літератури

1. Органічна платформа знань: веб-сайт. URL: <https://organic-platform.org/>
2. Органічне виробництво в Україні: веб-сайт. URL: <https://minagro.gov.ua/napryamki/organichne-virobnictvo/organichne-virobnictvo-v-ukrayini>
3. Органічне виробництво (інфографіка): веб-сайт. URL: <https://organicinfo.ua/infographics/>
4. Про внесення змін до деяких законів України щодо функціонування Державного аграрного реєстру та удосконалення державної підтримки виробників сільськогосподарської продукції: Закон України від 05.11.2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/985-20#Text>

БИБА В.А., канд. екон. наук, доцент

УТЕЧЕНКО Д.М., доктор філософії, доцент

Білоцерківський національний аграрний університет

РОЛЬ PR-МЕНЕДЖМЕНТУ В РЕАЛІЗАЦІЇ КОРПОРАТИВНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Корпоративна соціальна відповідальність нині є джерелом позитивних зв'язків з громадськістю для бізнесу, а саме тема етичних відносин є важливою для PR. Сьогодні споживачі хочуть більше, ніж просто низькі ціни, і хочуть, щоб підприємства справедливо ставилися до своїх працівників.

Ключові слова: корпоративна соціальна відповідальність, PR, стратегія, бізнес.

Корпоративна соціальна відповідальність (КСВ) була частиною, якій бізнес приділяв досить значну частину своєї уваги протягом багатьох років. Організації в усіх галузях підкреслюють свою соціально відповідальну практику та зусилля які вони здійснюють, що в більшості випадків спрямовані позитивно впливати на світ. Це приносить користь не лише для справ, які їх цікавлять, це гарне бізнес-рішення.

Реальність така, що споживачі взаємодіють із бізнесом на основі їхніх ініціатив щодо реалізації політики соціальної відповідальності, і компанії повинні реагувати на це – або ризикують застаріти. Незалежно від того, чи йдеться про проблеми навколишнього середовища, соціальну справедливість чи благодійність, клієнти все більше очікують, що місця, де вони роблять покупки, поділятимуть їхні цінності. І бізнес, в свою чергу, буде відповідати на вимоги суспільства, задовольняючи його потреби [1].

Сьогоднішні реалії показують, що організації часто реагують на розробку програм КСВ через зовнішній тиск, а не розробляють природу своїх корпоративних обов'язків. Це може свідчити про те, що корпорації вживають подібних дій лише тоді, коли відчують до цього спонукання споживачьких та екологічних лобі.

Взаємозв'язок між корпоративною соціальною відповідальністю (КСВ) і PR викликає бурхливі дискусії серед практиків зі зв'язків з громадськістю.

Деякі категорично налаштовані на повне розділення двох. Інші, однак, бачать у відносинах не що інше, як інструмент, маркетинговий трюк для відвертої самореклами організації.

Завдання бізнесу – інтегрувати цінності КСВ у свою діяльність, йому також важливо розуміти, як спілкуватися та просувати свою стратегію корпоративної соціальної відповідальності потенційним клієнтам. Його метою має бути, насамперед, вирішити як він повинен донести свою КСВ через автентичну та чесну розповідь, іншими словами, через рекламу. Зроблений правильно, цей процес підкреслює важливий зв'язок між PR і КСВ і може нести позитивний вплив на імідж компанії та її репутацію.

За результатами Форуму соціально відповідального бізнесу (Україна, 2006 р.), офіційно оприлюднене визначення трактує поняття КСВ як стратегію, що репрезентує "відповідальне ставлення будь-якої компанії до свого продукту або послуги, до споживачів, працівників, партнерів; активна соціальна позиція компанії, що полягає в гармонійному співіснуванні, взаємодії та постійному діалозі із суспільством, участі у вирішенні найгостріших соціальних проблем" [2].

У свою чергу, PR - це особлива функція управління, яка сприяє встановленню і підтримці спілкування, взаєморозуміння і співпраці між організацією і її

громадськості; сприяє вирішенню різних проблем і завдань; допомагає керівництву організації бути інформованим про громадську думку і вчасно реагувати на нього; визначає і робить особливий наголос на головному завданні керівництва компанії - служити інтересам громадськості; допомагає керівництву бути готовим до будь-яких змін і використовувати їх по можливості найбільш ефективно, виконуючи роль «системи раннього оповіщення» про небезпеку і допомагаючи справитися з небажаними тенденціями; використовує дослідження і відкрите, засноване на етичних нормах спілкування в якості основних засобів діяльності [3].

Оскільки і PR-служба, і КСВ належать до топ-менеджменту, а PR-комунікаційні стосунки покращують розуміння організації та громадськості, між цими двома видами діяльності існує тісний зв'язок. PR-сервіс виявляє та передбачає зміни середовища, пов'язані з елементами соціальної відповідальності, і з цих причин зростає важливість поєднання цих двох бізнес-функцій.

Здійснюючи консультування з фахівцями інших галузей, PR-служба відповідає на будь-які питання щодо впливу організації на навколишнє середовище. Обидві бізнес-функції, PR і CSR, мають стратегічний характер, але важливість PR тим більше, що вона реалізує принципи соціальної відповідальності пояснює те, що PR і КСВ мають спільні цілі щодо покращення якості відносин організації з ключовими стейкхолдерами.

Роль PR полягає в побудові якісних комунікаційних зв'язків, яка не визнає КСВ, але в синергії з комунікаційним менеджментом, який слідує політичному, соціальному та історичному середовищу, ці дві складові доповнюють одна одну для прийняття бізнес-рішень.

Усвідомлюючи свою відповідальність за добрі справи, здатність змінювати ситуацію та виконуючи це зобов'язання, організація може пожинати плоди, які пропонує КСВ, а це в свою чергу, позитивний імідж, лояльність клієнтів та їхня довіра.

PR може бути як благом, так і прокляттям для корпоративної соціальної відповідальності, бо за правильного використання ціль зв'язків з громадськістю – поділитися ініціативами організації щодо КСВ.

Роль PR у цьому процесі полягає в тому, щоб клієнти, а також внутрішні та зовнішні зацікавлені сторони були обізнані про зобов'язання та зусилля організації.

Але це може статися лише в тому випадку, якщо PR-стратегія прийде після ініціативи КСВ.

Сучасні практичні PR-рішення та канали комунікацій надають певну підтримку бізнесу у сфері КСВ, тому можна зробити висновок, що з аспекту управління найкраще гармонізувати та виконувати ці дві ділові функції одночасно.

Список літератури

1. B. Maljugić, S. Taboroši THE ROLE OF PUBLIC RELATIONS IN CORPORATE SOCIAL RESPONSIBILITY. XII International Symposium Engineering Management and Competitiveness 2022 (EMC 2022) 17-18th June, Zrenjanin, Serbia. P. 181-184. URL: https://www.researchgate.net/publication/361232167_THE_ROLE_OF_PUBLIC_RELATIONS_IN_CORPORATE_SOCIAL_RESPONSIBILITY
2. Соціальна відповідальність бізнесу: принципи системної дії / Звіт Форуму соціально відповідального бізнесу України. К., 2006. 22 с.
3. Мельник Д.Р., Мосієнко О.В. Піар маркетинг: соціальна роль. Перспективи розвитку території: теорія і практика: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених, Харків, 19–20 листопада 2020 р. Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2020. С. 209–210.

БОНДАР О.С., канд. екон. наук

ТКАЧЕНКО О.В., канд. педагог. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

ВПЛИВ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ НА СТАЛИЙ РОЗВИТОК ЛОГІСТИКИ В УКРАЇНІ

Нове покоління послуг на основі цифрових даних і штучного інтелекту спрямоване на оптимізацію операційної ефективності в реальному часі вздовж логістичного ланцюжка поставок від прогнозування попиту до планування ресурсів, складання графіків, завантаження, транспортування, управління автопарком, оптимізації маршрутів, інформації про місцезнаходження та доставки.

Ключові слова: цифрова техніка; діджиталізація; цифрова трансформація; інформаційний потік, логістика, цифрова логістична екосистема.

Сьогодні більшість підприємств проходять процес оцифрування. Основна увага цифрової трансформації зосереджена на виробництві. Проте існує багато причин для розгляду впливу цифрової трансформації на логістику та важливість ланцюга поставок для сталого економічного розвитку країни. Основними напрямками цієї концепції є забезпечення повної прозорості процесу постачання товарів від постачальників до клієнтів в режимі реального часу, розміри поставок, варіантність, підключені процеси та децентралізоване, автономне управління. Ці переваги можуть бути досягнуті тільки у поєднанні виробництва і ланцюга поставок вздовж усього шляху.

Оцифрування інформації в основному означає захоплення аналогового сигналу та перетворення його в цифрову форму з метою створення цифрового представлення, яке можна зберігати та обробляти в електронному вигляді [1]. Оцифровані дані роблять інформацію та комунікацію доступними будь-де, будь-коли, у будь-якому контексті та для будь-якого користувача з використанням будь-якого пристрою та типу доступу. Зі збільшенням використання комп'ютерних технологій більша частка записаної інформації стала цифровою. В 1993 році лише 3% записаної інформації у світі зберігалася в цифровому вигляді, а до 2007 року ця цифра досягла 94% [2]. Чим краще інформація та транзакції збираються й обробляються, тим більше систем оснащені певним ступенем інтелекту, і чим більше ці системи спілкуються одна з одною через взаємозв'язки, тим вищий рівень діджиталізації мережі, наприклад, весь ланцюг поставок або окремий логістичний процес. Цифровізація частково або повністю порушує логістичні процеси [3], але також може створити внутрішню цінність для галузі та суспільства в цілому. Побудова логістичної мережі за допомогою цифрових технологій передбачає новий рівень стійкості та оперативності, що дозволить компаніям загострювати конкуренцію, намагаючись надавати клієнтам найбільш ефективно та прозоре надання послуг [4], використовуючи аналітичні технології (наприклад, гіперз'єднання, суперкомп'ютери, великі дані) отримує великомасштабні логістичні дані та застосовує до цих даних складні алгоритми, які допомагають компаніям заощадити гроші, збільшити маржу та працювати економічно ефективніше та екологічно чистіше. Згідно з білою книгою Всесвітнього економічного форуму, цифровізація в логістиці може забезпечити 1,5 трильйона доларів США до 2025 року [5].

Екосистема цифрової логістики базується на чотирьох ключових факторах: технології, процесі, організації та знаннях [2]. Інтеграція технологій і додатків із ефективним управлінням знаннями в організаціях і бізнес-процесах має вирішальне значення для успіху стратегій цифрової логістики.

Цифровізація в логістиці базується на шести характеристиках: кооперація, зв'язок, адаптивність, інтеграція, автономне управління та когнітивне вдосконалення. Повне впровадження широкого спектру цифрових технологій, таких як мобільні пристрої, хмара, датчики, доповнена реальність, тривимірний (3D) друк, аналітика даних, IoT та інші, у логістичних процесах дає змогу використовувати інтегровані системи планування та виконання, робити логістику видимою для користувачів, здійснювати розумні закупівлі, складування, управління запасними та розширену аналітику [4]. Цифрова логістика, розроблена з використанням вищезазначених шести характеристик і доступних технологій, забезпечує значні переваги для управління, планування та синхронізації вантажних і логістичних операцій у режимі реального часу, повну прозорість по всьому ланцюгу поставок, видимість і ефективність для транспортних ланцюгів і логістичного центру, високу оптимізацію потенціалу завдяки аналітиці великих даних, незалежному від пристрою та місцю збору інформації за допомогою хмарних обчислень, низькій складності управління завдяки децентралізованому, автономному прийняттю рішень, відкритому інтелектуальному користувальницькому інтерфейсу/дизайну програмного забезпечення для забезпечення горизонтальної та вертикальної співпраці, кращій автоматизації завдяки взаємодії людини та машини, зменшенню збоїв у складних процесах і забезпеченню комплексного споживчого досвіду за допомогою рішень доповненої реальності. Крім того, цифрові технології дозволяють компаніям вчасно реагувати на збої в ланцюжку постачання та адаптувати зміни в логістичних процесах і навіть прогнозувати можливі ризики шляхом моделювання системи за допомогою аналізу сценаріїв «що, якщо».

Діджиталізація впливає на логістику з точки зору економічного, екологічного та соціального аспектів сталості. Параметри сталого розвитку повинні відображати:

- Економічність: доступна система, яка працює ефективно, пропонує спільні рішення та вибір видів транспорту та підтримує місцеву економіку.

- Екологічні: зменшення викидів парникових газів, забруднення та відходів, мінімізоване споживання невідновлюваних джерел енергії та використання технологій, які повторно використовують і переробляють його компоненти.

- Соціальні: базові потреби окремих осіб/спільнот у безпечному доступі та підтримці нормального способу життя, а також рівності всередині та між поколіннями.

Цифровізації в логістиці притаманні такі характеристики:

Співпраця: спільні дії (наприклад, спільні складські та транспортні потужності) за допомогою цифровізації мають потенціал для підвищення ефективності та надійності логістичної галузі [5], що створює особливі потреби для міжорганізаційного обміну інформацією та інтеграції даних, а також архітектури для підтримки віртуальних логістичних кластерів. Це дозволяє забезпечити необхідні рівні інтеграції та стандартизації процесів [4].

- Інтеграція: оцифрування забезпечує вертикальну інтеграцію від постачальника до клієнта, а також горизонтальну інтеграцію між іншими конкурентами та іншими бізнес-партнерами вздовж ланцюжка поставок, щоб підтримувати наскрізну видимість. Система логістики стає більш інтелектуальною та підвищує продуктивність завдяки саморегулюванню процесів, які дозволяють уникнути помилок і незапланованих перерв[5].

- Адаптивність: оцифрування відноситься до відкритої динамічної адаптивної системи, яка характеризується тим, що компоненти та їх співвідношення змінюються з часом, а також на неї можуть впливати події поза межами системи.

- Автономне управління: оцифрування дозволяє децентралізоване, автономне прийняття рішень. Автономність означає буквально дію незалежно і без зовнішнього контролю. Технології машинного навчання допомагають робити прогнозну аналітику.

Щодня багато подій у реальному часі можна збирати та аналізувати за допомогою датчиків, супутників, радарів, відеокамер і смартфонів [2]. У логістичних програмах алгоритм відстежує рух вантажів у режимі реального часу та розраховує їх очікуваний час прибуття, враховуючи вплив погодних умов, завантаженості портів і стихійних лих.

Діджиталізація процесів логістики є невід'ємним складовою сталого економічного розвитку, сприяє підвищенню ефективності діяльності підприємств та підтримки конкурентоспроможності.

Список літератури

1. H.J. Ornig, Leading into the Future: The so What? on Exponential Technology and Leadership, Balboa Press, 2016, 337 pages
2. M. Stuermer, G. Abu-Tayeh, T. Myrach, Digital sustainability: basic conditions for sustainable digital artifacts and their ecosystems, Sustain Sci 12 (2017) 247-262.
3. K. van Marwyk, S. Treppte, 2016 Logistics Study on Digital Business Models, Roland Berger, White Paper, 2016.
4. Industry 4.0: How Digitization Makes the Supply Chain More Efficient, Agile, and Customer-focused, PWC, White Paper, 2016.
5. Digital Transformation of Industries: Logistics Industry, World Economic Forum White Paper, 2016.

УДК: 330.3:330.4

БОНДАР О.С., канд. екон. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

СТАЛА ТРАНСФОРМАЦІЯ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ НА ОСНОВІ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ ТА ПОСЛУГ

Стрімкий розвиток цифрових технологій відіграє величезну роль у досягненні сталого розвитку сільського господарства України. Спільна інформаційна платформа учасників агропромислового ринку, заснована на мережі зацікавлених сторін, принесе користь, допоможе досягнути оптимальних цілей і підтримувати динамічний обмін інформацією.

Ключові слова: цифрова техніка; сільське господарство; цифрова трансформація; інформаційний потік, цифрова економіка.

Цифрова економіка - це всесвітня мережа економічної діяльності, комерційних операцій та професійних взаємодій, що підтримуються інформаційно-комунікаційними технологіями (ІКТ). Її можна коротко охарактеризувати як економіку, що базується на цифрових технологіях. Цифрова економіка продовжує розвиватися з великою швидкістю завдяки її здатності збирати, використовувати і аналізувати величезні обсяги інформації (цифрових даних). Такі цифрові дані збираються на основі аналізу «цифрових слідів», що залишаються на різних цифрових платформах внаслідок активності фізичних осіб, соціальних груп або підприємств. Обсяг глобального трафіку на основі Інтернет-протоколу (IP) зріс приблизно з 100 гігабайт (ГБ) на день у 1992 році до більш ніж 45 000 ГБ на секунду в 2017 році. Згідно з прогнозами, до 2022 року обсяг глобального IP-трафіку досягне 150 700 ГБ в секунду в результаті появи все більшої кількості нових користувачів в Інтернеті та поширенню Інтернету речей.

Дані стали одним із головних стратегічних активів для створення як приватної, так і суспільної вартості. Сталий розвиток сільського господарства багато в чому

залежать від того, яке застосування отримають ці дані. Дані мають багатовимірний характер, їх використання впливає на торгівлю, економічний розвиток, права людини, мир і безпеку. Крім того, необхідно вживати заходів для зменшення ризику зловживань та неправомірного використання даних державними і недержавними структурами та приватним сектором. Цифрова економіка створює також нові ризики, які включають загрози кібербезпеці, полегшення незаконної економічної діяльності та посягання на недоторканність приватного життя.

Профілактика та контроль COVID-19, військове вторгнення РФ в Україну значно прискорили проникнення цифрових технологічних послуг в усі сфери суспільства, а стійка трансформація, спричинена цифровими технологіями та послугами, швидко стає сферою інновацій та досліджень. Нові технології та цифровізація трансформують сільське господарство та надають нові можливості для вдосконалення аграрного виробництва.

Цифрові технології, включно з Інтернетом, мобільними технологіями та пристроями, аналітикою даних, штучним інтелектом, цифровими послугами та додатками, змінюють сільське господарство та харчову промисловість. Можна навести багато прикладів створення додаткової вартості на різних етапах агропродовольчого ланцюга:

- автоматизація сільськогосподарської техніки дозволяє точно налаштувати вхідні ресурси та зменшує попит на ручну працю;

- віддалені супутникові дані та датчики на місцевості підвищують точність і знижують вартість моніторингу росту сільськогосподарських культур і якості землі та водних ресурсів;

- технології відстеження та цифрові логістичні послуги надають потенціал для оптимізації ланцюгів постачання агропродовольчої продукції, водночас забезпечують надійною інформацією споживачів сільськогосподарської продукції.

Цифрові технології також можуть допомогти уряду підвищити ефективність і результативність існуючої політики та програм сталого розвитку України. Наприклад, доступні та високоякісні супутникові зображення значно зменшують витрати на моніторинг багатьох видів сільськогосподарської діяльності. Це може дозволити уряду перейти до більш цілеспрямованої політики, яка забезпечує виплати або штрафує аграрних виробників на основі спостережуваних даних про екологічні результати діяльності. Окрім контролю за дотриманням екологічної політики, цифрові технології дозволяють автоматизувати адміністративні процеси для аграрного господарства та розробити розширені державні послуги, наприклад, дорадчі та консультаційні.

Цифрові технології можуть підтримувати торгівлю сільськогосподарськими та харчовими продуктами, підключаючи постачальників приватного сектору до нових ринків та створюючи нові засоби контролю дотримання стандартів, а також забезпечувати більш швидкі та ефективні процедури перетину кордону для експорту продукції, яка швидко псується.

Сталий розвиток аграрного сектору є одним із ключових для досягнення сталого розвитку України. Цифрові технології та послуги пропонують нові можливості для стійкої трансформації аграрного сектора [1, 2]. Цифрові технології, представлені 5G, Інтернетом речей (IoT) і хмарними обчисленнями, все більше інтегруються в усі аспекти розвитку сільського господарства як фокус майбутнього технологічного розвитку, який може підвищити ефективність і сталість [4]. Цифрові технології та послуги можуть допомогти зменшити забруднення навколишнього середовища та забезпечити безпеку сільськогосподарської продукції. Цифрові технології та послуги дозволяють розробляти сільськогосподарські бази даних, динамічно підтримувати баланс між потребами у вирощуванні сільськогосподарських культур і ресурсами

сільськогосподарського виробництва, регулювати взаємодію між ґрунтом, моделями управління культивацією та кліматом, досягати ресурсозбереження та екологічності, а також сприяти вуглецевій нейтральності [3]. Крім того, цифрове регулювання та інтелектуальне сортування створюють цифрові стандарти сортування сільськогосподарської продукції, забезпечують технічні умови для суворої сертифікації продукції та систем маркування, викликають занепокоєння споживачів щодо соціальної та екологічної стійкості та сприяють сталому розвитку сільського господарства [3]. Таким чином цифрове сільське господарство забезпечить кардинальні зміни в ефективності, продуктивності та стійкості на рівні аграрного підприємства та в усьому ланцюжку створення додаткової вартості [4].

Список літератури

1. Walter, A.; Finger, R.; Huber, R.; Buchmann, N. Smart farming is key to developing sustainable agriculture. Proc. Natl. Acad. Sci. USA, 2017, 114, URL: <https://doi.org/10.1073/pnas.170746211>.
2. Yin, H.; Huo, P.; Wang, S. Agricultural and Rural Digital Transformation: Realistic Representation. Impact Mechan. Promot. Strateg. Ref. 2020, P. 48–56
3. Tianyu Qin, Lijun Wang, Yanxin Zhou. Digital Technology-and-Services-Driven Sustainable Transformation of Agriculture: Cases of China and the EU. Agriculture 12(2):297. 2022, DOI:10.3390/agriculture12020297. URL: <http://surl.li/dbsrh>
4. Ferreira, B.; Iten, M.; Silva, R.G. Monitoring sustainable development by means of earth observation data and machine learning: A review. Environ. Sci. Eur. 2020, 32, p.120.

УДК 338.439.5.054.23:664.76

JEL: Q18, O13, L12

ВАРЧЕНКО О.О., доктор PhD

Білоцерківський національний аграрний університет

E-mail: 1207Olia@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-3543-6926>

НАПРЯМИ СКОРОЧЕННЯ ВТРАТ ПРОДОВОЛЬСТВА ТА ХАРЧОВИХ ВІДХОДІВ В АГРОПРОДОВОЛЬЧИХ ЛАНЦЮГАХ ПОСТАВОК

Обґрунтовано напрями вирішення проблеми продовольчих втрат та відходів виділено на рівні кожного учасника ланцюга поставок агропродовольства, а саме: розробка комплексної програми збереження та відновлення сільськогосподарського виробництва в умовах воєнного стану; розвиток та удосконалення елементів ринкової інфраструктури; техніко-технологічна модернізація сільськогосподарського виробництва, переробних потужностей; удосконалення елементів розподільчої інфраструктури, особливо транспортування живих тварин; створення інноваційних складських потужностей; формування раціональної культури споживання у населення; розвиток оптових ринків продовольства, ринків живої худоби, розвиток державно-приватно партнерства у реалізації проектів що скорочення продовольчих втрат і харчових відходів; розробки дієвих важелів державного регулювання в аспекті мотивації учасників ланцюга; формування інформаційного масиву даних, тощо.

На сьогодні ведення війни Україною загострило питання продовольчої безпеки на світовому рівні через неможливість здійснити поставки на зовнішні ринки, руйнацією елеваторів та інших складів сільськогосподарської продукції та продовольства. Воєнний конфлікт зумовив також розриви ланцюга поставок ранніх овочів з південних регіонів країни до інших областей, внаслідок якого фермери не могли здійснити транспортування через заборону виїзду із окупованих областей і

просто викидали вирощений урожай. Таке ситуація негативно вплине на економічний стан сільгосптоваровиробників, оскільки не відшкодовано понесені матеріальні затрати на виробництво продукції.

Вважаємо, що дієвість заходів та інструментів державного регулювання в країні щодо скорочення продовольчих втрат і харчових відходів зумовить підвищення ефективності агропродовольчого сектору економіки та забезпечення продовольчої безпеки. Очевидно, що зменшення харчових відходів у країнах із високим рівнем доходу буде мати незначний вплив на продовольчу безпеку, ніж в Україні, яка веде війну із російським агресором та є провідним експортером продовольства на світовий ринок.

За підходом ФАО продовольчі втрати розглядаються як зниження ваги (суха речовина) або якості (поживна цінність) їжі, яка виробляється для споживання населенням. Ці втрати виникають унаслідок неефективної діяльності у ланцюгах поставок агропродовольства через відсутність або нецивілізованість елементів розподільчої логістики, невикористання сучасних ІТ-технологій, інноваційних розробок, неефективний менеджмент на рівні учасників ланцюга поставок, а також відсутність доступу до цільового ринку.

Водночас, ФАО визначає харчові відходи як їжу, придатну для споживання людиною, яка викидається, незалежно від того, залишають її псуватися чи зберігають після закінчення терміну придатності [1]. Така ситуація може виникати внаслідок псування продовольства через недоведення умов зберігання логістичними та збутовими посередниками, виробником, кінцевим споживачем, або затоварювання ринку через надлишок пропозиції, зміни уподобань споживачів, обмеження купівельної спроможності, відсутності доступу до центрів продажу (до прикладу в умовах пандемії Covid-19), зміни індивідуальних переваг та купівельних звичок споживачів.

Європейські дослідники, які розглядали соціальні інновації на основі розробки стратегій запобігання утворення відходів визначають харчові відходи як будь-які харчові продукти та їх неїстівні частини, які вилучені із ланцюгів поставок для утилізації (включають компости, оброблені або не зібрані культури, анаеробна зброджування, виробництво біопалива, когенерації, спалювання, утилізація в каналізацію, на звалище) або відновлення [2].

Серед зарубіжних експертів існує думка, що втрати продовольства це передусім зниження маси харчових продуктів на етапах ланцюга поставок, а харчові відходи як їжу, яка є придатною для споживання людиною, але викидається або залишається псуватися на рівні кінцевого споживача [3]. Наведений підхід до дефініції продовольчих втрат та відходів є зрозумілим та подібний до визначень, наведених фахівцями ФАО.

Подібне трактування пропонує Міністерство сільського господарства США (USDA), яке розглядає харчові відходи як субкомпонент продовольчих втрат, які виникають у ситуації, коли придатне для споживання продовольства не використовується [4]. Отже, наведені дефініції іноземних експертів є подібними, у яких ці поняття характеризуються зниженням величини та якості продовольства, призначеного для споживання, однак існують між ними відмінності у врахуванні чинників, які їх зумовили, а також зв'язку між ними.

Вітчизняні науковці поділяють підходи зарубіжних дослідників до визначення понять продовольчі втрати та харчові відходи та у своїх дослідженнях проводять економіко-статистичний аналіз величини втрат та відходів продовольства на етапах ланцюга поставок в країні та розрізі регіонів, які є досить значними порівняно із

провідними країнами світу на основі використання даних ФАО та Державної статистики України [5,6].

Економічна доцільність необхідності скорочення втрат та відходів продовольства визначається на основі визначення величини понесеної шкоди внаслідок не забезпечення продовольчої безпеки та погіршення довкілля, у т.ч. вартості альтернативних заходів на виробництво втраченого обсягу їжі. Так, дослідниками зроблено висновок, що скорочення післяжнивних втрат агропродовольства шляхом поліпшення інфраструктури знижує ціни на продукти харчування і підвищує продовольчу безпеку. Однак більш ефективним є інвестиції в сільськогосподарські дослідження та інноваційні розробки, пов'язані зі скороченням післяжнивних втрат [7]. Однак, за результатами інших досліджень, підвищення продовольчої безпеки за рахунок зменшення післяжнивних втрат є перебільшеними, порівняно із ефективним функціонування елементів розподільчої інфраструктури, що призведе до скорочення втрат продовольства та зниження роздрібною ціни [8]. Очевидно, для вітчизняних умов з метою підвищення продовольчої безпеки актуальним є як розвиток та удосконалення елементів ринкової інфраструктури, так й скорочення втрат продовольства у ланцюгах поставок.

На сьогодні важливо розуміти екологічний ефект, який одержується внаслідок скорочення продовольчих втрат та відходів. Відомо, що викиди парникових газів впливають на зміну клімату незалежно від місця їх виникнення, та мають місце на кожному етапі ланцюга поставок продовольства. Отже, продовольство, яке на етапі споживання втрачається у вигляді відходів зумовлює вищі величини газових викидів, і зменшення продовольчих відходів на рівні роздрібною торгівлі та домогосподарств буде ефективною стратегією скорочення викидів парникових газів. При цьому, розглядаючи екологічні ефекти, необхідно також врахувати позитив, який одержуємо внаслідок зменшення продовольчих втрат та відходів на першому етапі агропродовольчого ланцюга, сільськогосподарському виробництві, унаслідок зниження тиску на земельні та водні ресурси.

У зарубіжних дослідженнях [9,10] робиться спроба оцінити вплив продовольчих втрат та відходів на природні ресурси, однак узагальненої думки щодо ефективності заходів їх скорочення не обґрунтовується. Водночас, простежується думка про те, що скорочення втрат та викидів продовольства сприяє екологічній сталості агропродовольчих систем.

Вважаємо, що скорочення втрат продовольства та відходів не вирішить всі екологічні проблеми виробництва, переробки, логістики та споживання, а тому важливими на сьогодні є технологічна модернізація сільськогосподарського виробництва, переробних потужностей, удосконалення елементів розподільчої інфраструктури, особливо транспортування живих тварин, створення інноваційних складських потужностей, формування раціональної культури споживання, розвиток оптових ринків продовольства, ринків живої худоби, що сприятиме підвищенню екологічної сталості на всіх ланках ланцюга поставок та аграрного сектору економіки країни.

На стадії агропродовольчого ланцюга оптові та роздрібні продажі та споживання актуальним важливо забезпечити раціональне використання упаковки продовольства, зокрема, відмову від упаковки, яка не підлягає органічному розкладу. Окрім цього на рівні учасника ланцюга поставок продовольства «холодної» логістики виникають не лише втрати та відходи, але також відбуваються викиди парникових газів, що також потрібно враховувати при розробці заходів щодо використання інноваційного, ощадного та екологобезпечного обладнання та устаткування, а також технологій заморожування.

У роздрібних мережах найбільші втрати продуктів харчування припадають на харчові відходи овочів, фруктів і зелені. Для оптової та роздрібної торгівлі як учасників ланцюга поставок продовольства важливим є додержання умов для збереження якісних показників та впровадження заходів щодо подовження терміну придатності продукції із додержанням санітарних вимог, що також вимагає проведення наукових досліджень та впровадження інноваційних розробок в аспекті технологій зберігання, упаковки, тощо. Важливо також всім учасникам ланцюга поставок продовольства впливати на підвищення культури споживання домогосподарствами у напрямі забезпечення збалансованого харчування, що сприятиме зниженню величини викидів продовольства.

Встановлено, роздрібні мережі мають також інтерес до скорочення відходів харчових продуктів, однак інформацію про втрати на розкривають повністю. Цілком зрозуміло, що це передусім серйозні репутаційні ризики, а також зумовлюють підвищений інтерес з боку наглядових органів. До основних причин харчових відходів на рині організацій роздрібної торгівлі відносяться: втрата товарного виду, закінчення термінів придатності, формування залишків товарів, які не були проданими. Серйозний вплив має також вимогливість споживачів, які прагнуть вибрати продукт із найбільш тривалим терміном придатності, внаслідок чого придатні до споживання продукти харчування відсуваються ними у глибину полки.

На сьогодні в оптових та роздрібних мережах практично відсутні важелі щодо стимулювання зниження обсягів харчових відходів. Лише в умовах воєнного часу для продуктів харчування, які передаються на добročинність Збройним силам, підрозділам територіальної оборони, іншим збройним формуванням, лікарням та переселенцям, передбачено звільнення від оподаткування. У випадку передачі продовольчих відходів на корм тваринам необхідно проводити експертизу, а це додаткові витрати. Окрім цього, термін експертизи складає 30 днів, а зберігати списану продукцію можна не більше 1-3 дні. У разі використання харчових відходів на виробництво альтернативної енергії, то затрати на їх збирання та переробку є неспівставними із коефіцієнтом корисної дії від використання одержаної енергії.

Учасники ланцюга поставок продовольства у своїй діяльності орієнтуються на задоволення власних інтересів, передусім економічних, максимізації прибутку, та потреб споживачів у якісному та безпечному продовольстві та приймають раціональні рішення щодо скорочення продовольчих втрат на основі співвідношення переваг та витрат. У зв'язку із цим, існує необхідність у розробці інструментів стимулювання учасників ланцюга поставок до скорочення втрат продовольства та відходів харчових продуктів.

Список використаної літератури

1. FAO. (2013). Food wastage footprint. In Impacts on Natural Resources. Summary Report. Rome, Italy. Available at: <https://www.fao.org/3/i3347e/i3347e.pdf> (Accessed 11 July 2022).
2. Östergren, K., Gustavsson, J., Bos-Brouwers, H., Timmermans, T., Hansen, O.J., and etc. (2014). Fusions definitional framework for food waste. Available at: <https://www.eu-fusions.org/phocadownload/Publications/FUSIONS%20Definitional%20Framework%20for%20Food%20Waste%202014.pdf> (Accessed 06 July 2022).
3. Food Losses and Waste in the Context of Sustainable Food Systems. A Report by the High Level Panel of Experts on Food Security and Nutrition of the Committee on World Food Security; Committee on World Food Security: Rome, Italy, 2014. Available at: <http://www.fao.org/3/a-i3901e.pdf> (Accessed 07 July 2022).
4. Buzby, J., Farah-Wells, H., Hyman, J. (2014). The Estimated Amount, Value, and Calories of Postharvest Food Losses at the Retail and Consumer Levels in the United States; United States Department of Agriculture: Washington, DC, USA. Available at: https://www.ers.usda.gov/webdocs/publications/43833/43680_eib121.pdf (Accessed 05 July 2022).

5. Kotykova, O., Babych, M., Pohorielova, O. (2020). Food loss and waste along the value chain of food products in Ukraine. *Agricultural and Resource Economics: International Scientific E-Journal*. vol. 6(3). pp. 191-220. Available at: <https://doi.org/10.51599/are.2020.06.03.11> (Accessed 07 July 2022).

6. Babych, M. (2018). Vtraty prodovolstva ta kharchovi vidkhody za lancyugom stvorennya yikh vartosti. [Food losses and food waste along the value chain]. *Ekonomika, marketyng ta pravo: teoretychni pidxody ta praktychni aspekty rozvytku: mater. nauk.-prakt. konf.* [Economics, marketing and law: theoretical approaches and practical aspects of development: Mater. science and practice conf.]. Poltava. pp. 16–17.

7. Delgado, L., Schuster, M., Torero, M. (2017). Reality of food losses: a new measurement methodology. IFPRI Discussion Paper 01686. Washington, DC, IFPRI. Available at: https://www.oneplanetnetwork.org/sites/default/files/the_reality_of_food_losses_a_new_measurement_methodology.pdf (Accessed 05 July 2022).

8. FLW Protocol (Food Loss and Waste Protocol). (2016). The food loss and waste accounting and reporting standard. Washington, DC. Available at: https://www.flwprotocol.org/wp-content/uploads/2017/05/FLW_Standard_final_2016.pdf (Accessed 04 July 2022).

9. Bellemare, M.F., Cakir, M., Peterson, H.H., Novak, L., Rudi J. (2017). On the Measurement of Food Waste. *American Journal of Agricultural Economics*, vol. 99(5). pp. 1148–1158. Available at: <https://doi.org/10.1093/ajae/aax034> (Accessed 04 July 2022).

10. Delgado, L., Schuster, M., Torero M. (2019). Quantity and quality food losses across the value chain: a comparative analysis. Background paper for The State of Food and Agriculture 2019. Available at: <https://doi.org/10.1016/j.foodpol.2020/101958> (Accessed 05 July 2022).

УДК 378.091:63:005.21/.332.4

ВАСИЛЕНКО О.І., асистент

Білоцерківський національний аграрний університет

vasylenko521@gmail.com

УПРАВЛІННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЮ АГРАРНОГО ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ НА РІВНІ СТРАТЕГІЧНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ

Розглянуто управління конкурентоспроможністю аграрного закладу вищої освіти на рівні стратегічного менеджменту. Обґрунтовано запропоновані наукові підходи до менеджменту конкурентоспроможності освітніх організацій.

Ключові слова: аграрний заклад вищої освіти, управління конкурентоспроможністю, стратегічні методи управління, функції менеджменту, конкурентна стратегія.

Управління системою надання різних видів послуг аграрними закладами вищої освіти (ЗВО) у нинішніх умовах повинно бути орієнтовано на одержання кінцевого результату. В умовах економіки знань кінцевим результатом системи вищої освіти є особистість, яка спроможна сприяти підвищенню конкурентоспроможності економіки країни, впливати на рівень технологічного розвитку тощо. Стратегічні методи управління сферою освітніх послуг дозволять вирішити існуючі проблеми як всередині самої системи, так і зовнішні невідповідності та диспропорції.

Управління конкурентоспроможністю ЗВО здійснюється за загальними функціями менеджменту: планування, організація, мотивація, регулювання і контроль. Інформаційно-аналітичне забезпечення управління конкурентоспроможністю ЗВО доцільно розглядати за рівнями: оперативний рівень передбачає проведення оцінки конкурентоспроможності за окремими видами послуг; розрахунок інтегрального індексу конкурентоспроможності за окремими видами діяльності. Основними методами проведення такої оцінки повинні стати експертний, кваліметричний, комплексний; тактичний (загальний стан розвитку ЗВО); комплексні показники

діяльності; методи оцінки (підходи комплексних оцінок діяльності); стратегічний (привабливість ЗВО для абітурієнтів, зовнішніх та внутрішніх партнерів, представників бізнесу тощо); підвищення репутації; методи – порівняльний, затратний, дохідний.

На рівні стратегічного менеджменту необхідно вивчити потреби, цінності, цільові сегменти, потенційні освітні послуги; розробити стратегії підтримки існуючих конкурентних переваг університету та формування нових, адаптованих до змін навколишнього середовища функціонування ЗВО.

Розглянемо більш детально зміст кожної функції в аспекті управління конкурентоспроможністю університетів. Так, функція планування включає розробку конкретних послуг та стратегічних планів задоволення потреб потенційних споживачів у послугах ЗВО на основі урахування конкурентних переваг, обґрунтованих на стадії стратегічного менеджменту.

Функція організації проявляється у проведенні заходів щодо реалізації розроблених конкурентних стратегій у розрізі послуг освітньої організації, а також створенні гнучких проєктних груп у розробці та реалізації стратегічних програм.

Функція мотивації передбачає розробку комплексу інструментів економічного та морального стимулювання менеджменту та науково-педагогічний персонал університету в аспекті досягнення або адаптації конкурентних переваг.

Функція контролю проявляється у розробці системи показників та абсолютні їх значення, періоди проведення щодо виконання конкурентних стратегій освітньої організації з метою встановлення розривів та розробки управлінських заходів до адаптації до кон'юнктури ринку.

З метою виконання завдань щодо формування та реалізації стратегії забезпечення конкурентоспроможності ЗВО необхідно використовувати сучасні наукові підходи до менеджменту конкурентоспроможністю. Вважаємо, що для освітніх організацій в умовах мінливих динамічних змін навколишнього середовища доцільно використовувати системний, комплексний, маркетинговий, інноваційний та інші підходи.

Системний підхід передбачає, що університет є відкритою системою, яка перебуває під впливом чинників зовнішнього середовища, а тому при узагальненій оцінці конкурентних переваг ЗВО доцільно оцінювати чинники середовища та вектори їх впливу у розрізі окремих видів послуг.

Маркетинговий підхід передбачає, що при вирішенні стратегічних завдань та розробці управлінських рішень необхідно орієнтуватися на запити та потреби потенційних споживачів послуг. При цьому також необхідно виділити конкурентні переваги послуг організації, які формують цінності для споживачів. Вибір стратегії забезпечення конкурентоспроможності університету повинен проводитися на основі аналізу існуючих і прогнозування нових конкурентних переваг у розрізі послуг, сегментації ринку, порівняльного аналізу його конкурентоспроможності з основними конкурентами, стану конкуренції на кожному цільовому ринку.

Інноваційний підхід для університету проявляється в удосконаленні інформаційного забезпечення та обробки інформації на основі використання сучасних інструментів діджиталізації. Відповідно до мінливих умов функціонування ЗВО, кожний університет як учасник ринку змушений змінюватися на основі ініціювання внутрішньо корпоративних інноваційних процесів.

Щодо комплексного підходу, то при оцінці конкурентних переваг університету доцільно враховувати наступні чинники: наукові, ступінь аналізу економічних законів та закономірностей, сферу їх використання, ринкові, економічні, організаційні,

техніко-технологічні, нормативно-правові, психологічні та інші фактори забезпечення конкурентоспроможності, а також їх взаємний вплив та взаємодії.

Узагальнення наукових праць вітчизняних дослідників [1-5] дозволило встановити, що на сьогоднішній день ведеться дискусія та універсального методичного підходу не запропоновано. Не враховано характеристики науково-дослідної та інноваційної інфраструктури, міжнародної діяльності, рівень партнерства зі стейкхолдерами та інші параметри, які характеризують розвиток освітньої організації. При визначенні чинників зовнішнього середовища поза увагою дослідників залишилися фактори міжнародного, техніко-технологічного, соціально-культурного блоку. Вважаємо, що забезпечити розробку обґрунтованих конкурентних стратегій можливо лише за умови повного врахування чинників середовища функціонування ЗВО. Існуючі підходи до оцінки конкурентоспроможності ЗВО [6-8] не враховують також внесок в реалізацію принципів сталого розвитку. Даний напрям діяльності є важливим для аграрних ЗВО, як у плані формування знань та навиків досягнення збалансованого розвитку агропродовольчих систем різного рівня, так й в напрямів реалізації практичних дій в напрямі охорони навколишнього середовища, реалізації соціальних програм в регіоні, волонтерство тощо. Таким чином, необхідно обґрунтувати систему показників сталого розвитку університету як на рівні ЗВО, так і на рівні показників, які характеризують різні види діяльності освітньої організації.

Список літератури:

1. Стеблюк Н.Ф., Копейкіна Є.В. Оцінка конкурентоспроможності вищих навчальних закладів для визначення стратегій їх розвитку. *Причорноморські економічні студії*. 2018. Вип. 34. С. 28-32. URL: http://bses.in.ua/journals/2018/34_2018/8.pdf.
2. Царенко І.О. Методи оцінки рівня конкурентоспроможності вищих навчальних закладів. *Молодий вчений*. 2015. №2 (17). С. 122 -125.
3. Пархоменко Н.В. Вплив міжнародних рейтингів на конкурентоспроможність закладів вищої освіти. *Ефективна економіка*. 2020. №3. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7738>. DOI: 10.32702/2307-2105-2020.3.76
4. Н. С. Косар, Н. Є. Кузьо, Т. А. Сулим. Дослідження конкурентоспроможності закладів вищої освіти: сутність та диференційований підхід до визначення. *Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення та проблеми розвитку*. 2020. Вип.2. №2. С. 53-62.
5. Г. М. Пурий, М. Б. Кузнецова. Конкурентоспроможність закладів вищої освіти: сутність та основні фактори її забезпечення. *Економіка та держава*. 2020. № 10. С. 150 - 154. URL: http://www.economy.in.ua/pdf/10_2020/30.pdf. DOI: 10.32702/2306-6806.2020.10.150.
6. Дибач І. Л. Посилення конкурентоспроможності корпоративно-підприємницького закладу вищої освіти: стратегічний підхід. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2019. №3. С. 238 - 247. DOI: 10.31891/2307-5740-2019-270-3-270
7. В. Г. Балан, Д. М. Бабенко. Модель управління конкурентоспроможністю дослідницьких університетів. *Ефективна економіка*. 2020. №5. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7906>. DOI: 10.32702/2307-2105-2020.5.84.
8. Сандул М. С. Методики оцінювання міжнародної конкурентоспроможності національних систем вищої освіти. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2016. Вип. 8 (2). С. 83-87.

ВИХОР М. В., канд. екон. наук,
Білоцерківський національний аграрний університет.

ЦІЛЕВСТАНОВЛЕННЯ У СИСТЕМІ МЕНЕДЖМЕНТУ ОРГАНІЗАЦІЙ

Досліджені сутність та місце цілевстановлення у системі менеджменту організацій. Визначені основні етапи процесу цільового управління. Розкриті переваги і недоліки реалізації концепції цільового управління у практичній діяльності менеджерів.

Ключові слова: організації, менеджмент, цільове управління, ефективність менеджменту.

Визначення цілей організації як соціально-економічної системи є головним змістом і однією із найбільш важливих функцій управлінської діяльності, на що вказують багато науковців. Так Шкільняк М. М. та інші визначають менеджмент як самостійний вид професійної діяльності, головним завданням якого є досягнення організацією поставлених цілей шляхом ефективного використання усіх видів ресурсів за допомогою специфічних функцій і методів управління [1, с.7].

Цілі є початковою точкою планового процесу. Вони є, також, основою формування організаційних відносин та структури управління. На цілях ґрунтується система мотивування, оскільки вона повинна спонукати працівників саме до досягнення визначених цілей. І, врешті-решт, цілі є основою процесу контролю та оцінки результативності праці окремих працівників, підрозділів та організації в цілому.

В управлінській науці ціль трактується як кінцевий стан або бажаний результат, якого хоче досягти організація, підрозділ чи працівник у певний момент майбутнього. Концепція управління за цілями (МВО – management by objectives) є однією з найбільш широко розповсюджених у реальному застосуванні способів встановлення цілей та оцінки діяльності керівників. В рамках теорії управління за цілями, діяльність по формуванню і встановленню системи цілей і роботи з ними розглядається як головна задача менеджера, а система цілей – як фактор, що впливає на структуру організації і забезпечує її ефективне функціонування і довгостроковий розвиток [2, с. 26].

Одним із перших науковців, хто ще у 1954 році сформулював концепцію управління за цілями як дієвий метод підвищення

ефективності менеджменту організацій, був американський вчений Пітер Друкер. Згідно з концепції, менеджери організації всіх рівнів повинні мати чіткі і ясні цілі, які б забезпечували підтримку цілей керівників вищого рівня і, відповідно, загальних цілей організації.

П. Друкер вважав специфічною особливістю концепції у допомозі кожному менеджеру отримати чітке розуміння того, що очікує від нього організація, які цілі організації і цілі його керівника. У своїй праці «Практика менеджменту» він обґрунтував наступні передумови реалізації концепції управління за цілями:

- головним призначенням менеджера має бути організація господарських операцій;

- менеджери, з одного боку, повинні дбати про економічні результати, а з іншого – думати про довготермінові наслідки рішень, які вони приймають, оскільки прагнення отримати швидкий прибуток зараз може підірвати позиції організації у майбутньому [3, с 85].

На нашу думку, процес цільового управління може охоплювати наступні основні етапи:

- формулювання або уточнення місії організації;
- встановлення загальних цілей організації та перевірка їх на реальність, науковість, досяжність;
- побудова ієрархії цілей;
- розроблення реалістичних планів їх досягнення;
- встановлення індивідуальних цілей виконавців;
- здійснення систематичного контролю, вимірювання результатів та оцінювання роботи;
- впровадження коригувальних заходів у випадку виявлення відхилень від заданих цільових параметрів.

Практична реалізація концепції цільового управління, як зазначають науковці, має свої переваги і недоліки (табл. 1).

Таблиця 1- Переваги і недоліки реалізації концепції цільового управління

Переваги	Недоліки
<ol style="list-style-type: none"> 1. Залучення керівників усіх рівнів до процесу розроблення цілей. 2. Стимулювання процесів зворотного зв'язку. 3. Поєднання завдань, що стоять перед кожним менеджером, із загальними цілями організації. 4. Підвищення ефективності роботи за рахунок того, що кожен керівник має чітке уявлення про свої цілі та цілі організації загалом. 5. Посилення мотивації до роботи як результат особистої участі усіх керівників у розроблення та узгодженні цілей. 6. Удосконалення системи контролю та оцінювання роботи кожного працівника відповідно до отриманих результатів. 7. Зменшення негативного впливу контролю на роботу працівників. 8. Забезпечення досягнення стратегічних, а не лише поточних цілей підприємства. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ієрархії цілей притаманна певна статичність, тобто у певний період склад, характеристики цілей та субординація можуть змінюватись. 2. Цілі можуть ієрархічно підпорядковуватися одна одній, тобто цілі вищого рівня можуть виявитися важливішими і ширшими за масштабами, ніж цілі нижчого рівня. 3. Потреба значного періоду часу (від 3 до 5 років) для повноцінного його впровадження. 4. Недостатньо ефективно застосовувати на погано організованому і погано керованому підприємстві, де цілі доводяться до керівників нижчих рівнів без узгодження з ними. 5. Не дає результатів, якщо відсутня особиста мотивація працівників. 6. Є неефективною без необхідної для управління інформації. 7. Потребує добре організованої системи контролю.

Джерело: узагальнено автором на основі [4, с. 111; 5, с. 286].

Таким чином, можна погодитись із позицією науковців, що управління за цілями є ефективним інструментом менеджменту організацій, оскільки дає можливість, з одного боку, узгодити стратегічні, тактичні і оперативні цілі, а з іншого – побудувати ієрархію цілей і узгодити місію, загальні цілі організації, цілі підрозділів і окремих посадових осіб.

Водночас, слід розуміти, що в умовах мінливого та динамічного зовнішнього середовища організацій і, особливо, в умовах здійснення змін, управління за цілями може виявитись не достатньо ефективним через його певну дискретність, статичність і

не гнучкість. Тому цей інструментарій менеджменту, як, до речі, й інші, потребує від менеджерів творчого підходу та врахування конкретної ринкової ситуації у якій перебуває організація у певний момент часу.

Список використаних джерел.

1. Шкільняк М. М., Овсянюк-Бердадіна О. Ф., Крисько Ж.Л., Демків І. О. Менеджмент: навч. посібник. Тернопіль: Крок, 2017. 252 с.
2. Осовська Г.В. Основи менеджменту: навч. посібник. К.: Кондор, 2006. 664 с.
3. Друкер П. Практика менеджмента. Пер. с англ. М.: ИД Вильямс, 2007. 400 с.
4. Музиченко-Козловський А.В. Управління за цілями як інноваційна модель розвитку підприємства. Формування ринкової економіки України. 2011. С. 109-113.
5. Шегда А. В. Менеджмент: навч. посібник. К.: «Знання, КОО», 2002. 684 с.

УДК 658.14-047.44:338.43

ГЕРАСИМЕНКО І.О., канд. екон. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

ОСОБЛИВОСТІ АНАЛІЗУ ФІНАНСОВОГО СТАНУ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Визначено теоретико-економічну сутність фінансового стану підприємства. Наведено особливості сільськогосподарської діяльності, що зумовлюють особливості методики оцінки фінансового стану аграрних підприємств. Представлено систему показників та методів, що є доцільними для комплексного аналізу їх фінансового стану.

Ключові слова: фінансовий стан, аналіз фінансового стану, методика аналізу, аграрні підприємства.

Нині, в сучасних умовах господарювання значна увага приділяється проблемам аналізу фінансового стану підприємств. Фінансовий стан – це стан економічного суб'єкта, що характеризується наявністю в нього фінансових ресурсів, забезпеченістю коштами, необхідними для господарської діяльності, підтримання нормального режиму праці та життя, здійснення грошових розрахунків з іншими економічними суб'єктами [1, с. 714].

Зміст і завдання здійснення аналізу фінансового стану майже не відрізняється від аналізу в інших галузях національної економіки, проте він має деякі особливості в методиці його проведення, що визначаються особливостями даної галузі виробництва:

- 1) урахування впливу природно-кліматичних умов на результати сільськогосподарського виробництва;
- 2) оцінка сезонного характеру сільськогосподарського виробництва;
- 3) урахування значної тривалості виробничого циклу;
- 4) оцінка якості земельних угідь сільськогосподарського підприємства;
- 5) відмінність сільського господарства від інших галузей виробництва полягає в тому, що частина готової продукції використовується у власному господарстві;
- 6) розрахунок специфічних показників, що характеризують діяльність підприємства (врожайність, продуктивність худоби, жирність молока та ін.);
- 7) урахування можливості широкого використання міжгосподарського та порівняльного аналізу;
- 8) урахування розташування, що характеризується віддаленістю від районних і обласних центрів, автомобільних і залізничних сполучень, переробних підприємств сільськогосподарської продукції [2].

Методика аналізу фінансового стану підприємства залежить від поставленої мети і таких факторів, як терміни та необхідна глибина аналізу, інформаційного, методичного, кадрового і технічного забезпечення. Залежно від часу і потрібної глибини аналізу фінансового стану підприємства для ухвалення економічно обґрунтованого управлінського рішення розрізняють експрес-аналіз фінансового стану та поглиблений факторний аналіз фінансового стану. Аналіз фінансового стану підприємств ґрунтується головним чином на відносних показниках, оскільки абсолютні показники балансу в умовах інфляції практично неможливо привести в зіставний вигляд.

Фінансовий стан аграрного підприємства визначають за такими елементами:

- прибутковістю роботи підприємства;
- оптимальністю розподілу прибутку, що залишився у розпорядженні підприємства після сплати податків і обов'язкових платежів;
- наявністю власних фінансових ресурсів не лише мінімально потрібного рівня для організації виробничого процесу і процесу реалізації продукції;
- раціональним розміщенням основних і обігових фондів;
- платоспроможністю та ліквідністю.

Фінансовий стан аграрного підприємства залежить від здійснення виробничої комерційної і фінансової діяльності, тому чим вищі значення показників виробництва і реалізації продукції робіт та послуг, тим нижча їх собівартість, якщо вища рентабельність і вищий прибуток, то фінансовий стан аграрного підприємства є кращим, і навпаки. Фінансова стійкість є віддзеркаленням стабільного перевищення доходів над витратами, дає змогу вільно маневрувати грошовими коштами сільськогосподарських підприємств і шляхом ефективного їх використання сприяє ефективному процесу фінансово-господарській діяльності. Як наслідок забезпечуються платоспроможність сільськогосподарських підприємств та можливість залучення кредитів. Відповідно, сутність фінансової стійкості – це стабільна наявність фінансових ресурсів, що дає змогу забезпечувати платоспроможність сільськогосподарських підприємств, її кредитоспроможність та здійснювати розширене відтворення на основі оптимального формування і збалансованого поєднання власних і позикових фінансових ресурсів. Змістовний аспект фінансового стану сільськогосподарських підприємств відображає результат фінансових відносин з формування, розподілу і використання фінансових ресурсів, що характеризує ліквідність, платоспроможність, фінансову стійкість і результативність діяльності сільськогосподарських підприємств на конкретну дату [3].

На думку вчених значна кількість показників, що характеризують фінансовий стан підприємства у різних його аспектах, не дають можливості скласти цілісне уявлення про дійсний стан справ. Це зумовлює необхідність здійснювати комплексну інтегровану оцінку фінансового стану. Для цього доцільно використовувати систему коефіцієнтів, що ділиться на такі групи: коефіцієнти ліквідності, коефіцієнти фінансової стійкості, коефіцієнти якості активів, коефіцієнти ефективності використання активів, коефіцієнти прибутковості. Михайлов М. Г. зазначає, що до показників, які визначають і відображають фінансовий стан галузі можна віднести: виручку від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) по галузі, фінансові результати діяльності, рентабельність по галузі, дебіторську заборгованість, кредиторську заборгованість, збитковість підприємств, податкову заборгованість, заборгованість по заробітній платі. Клочан В. П. пропонує методику діагностики фінансового стану підприємства методом коефіцієнтів із подальшою бальною оцінкою кожного з них. В основі методу лежить розрахунок трьох показників ліквідності (платоспроможності), коефіцієнта автономії й рівня рентабельності активів;

порівняння їхніх значень із нормативами і бальна оцінка кожного з п'яти показників. За сукупною кількістю балів проводиться діагностика фінансового стану підприємства [4]. Перевагою цього методу є простота його застосування та використання загальноприйнятих показників, що мають обґрунтовані нормативи.

Управління фінансовим станом сільськогосподарських підприємств потребує оптимізації рівня його фінансового потенціалу. При управлінні структурою фінансових ресурсів слід використовувати методики аналізу, що враховують специфічні галузеві особливості підприємства такі як сезонність виробництва, конкуренцію на ринку. Збільшення фінансового потенціалу здійснюється для забезпечення якісних змін у складі інших елементів економічного потенціалу, що забезпечує нові можливості для економічного зростання підприємства.

Отже, визначення особливостей аналізу фінансового стану сільськогосподарських підприємств та обґрунтування раціональності визначення інтегрального показника оцінки фінансового стану полягає в розробці методик визначення інтегрального показника оцінки фінансового стану аграрних підприємств.

Список літератури

1. Загородній А. Г. Фінансово-економічний словник / А. Г. Загородній, Г. Л. Вознюк. – Київ : Знання, 2017. – 1072 с.
2. Мішина С. В. Аналіз у галузях виробництва та послуг : навчальний посібник / С. В. Мішина, О. Ю. Мішин. – Х. : Вид. ХНЕУ, 2008. – 240 с.
3. Демченко О. В. Фінанове оздоровлення сільськогосподарських підприємств / О. В. Демченко // Інноваційна економіка. – 2013. – № 2 [40]. – С. 289–298
4. Використання методу коефіцієнтів для оцінки фінансового стану підприємства / В. П. Клочан, В. Ф. Клочан, Н. І. Костаневич та ін. // Економіка АПК. – 2008. – № 7. – С. 54–55.

УДК 37.091:005:332.12

ГРИНЧУК Ю. С., д-р екон. наук, професор
Білоцерківський національний аграрний університет

ЕФЕКТИВНЕ УПРАВЛІННЯ ЗАКЛАДАМИ ОСВІТИ В ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАДАХ

Розвиток освіти для місцевого самоврядування – це інвестиції у майбутнє. Громада дбає про дітей, мотивує їх до якісного навчання, закладає підвалини для розвитку особистості та самореалізації в майбутньому.

Ключові слова: інновації, комунікація, оптимізація, форми і методи навчання, інтерактивні методики викладання.

У сфері освіти в Україні існує низка проблем. В першу чергу, це стосується сільських шкіл. Низький рівень матеріально-технічного забезпечення, малокомплектність, нестача вчителів – основні питання, що потребують негайного вирішення. Класи з малим наповненням не дають змоги учням розвивати навички комунікації, вміння працювати в команді, конкурувати.

Основні чинники, які характеризують середню освіту в сільській місцевості: технічне зношення шкільної інфраструктури, соціальне напруження серед вчителів, проблеми з підвезенням учнів, низька заробітна плата, високий відсоток вчителів пенсійного віку. Це, в свою чергу, знижує якість викладання, обмежує впровадження нових форм та методик навчання, розвиток педагогічних інновацій в школі.

Утворення територіальних громад – шанс для модернізації шкільної освіти. Громади отримали фінансові ресурси і управлінську свободу для продовження, розпочатої Урядом, реформи освіти.

Реформа освіти в Україні в умовах децентралізації змінила підхід до управління освітою – авторитарна модель, раніше дуже поширена в Україні, поступилася демократичній моделі участі. Органи управління освітою надають підтримку школам і всім учасникам освітнього процесу, вони являються партнерами [1].

Розпочато створення нового навчального середовища, нової культури управління сільською школою, впровадження інтерактивних методик викладання.

Стратегічний план розвитку шкільної освіти відображає мету, напрямки дій, враховує доступність внутрішніх і зовнішніх ресурсів, необхідних для якісного виконання поставлених цілей і завдань.

В основі стратегічного планування лежить аналіз власних ресурсів і можливостей: SWOT – аналіз, визначення проблем і перспектив розвитку нової освіти в громаді; визначення стратегічних і операційних цілей; підготовка першочергових завдань і переліку проектів; моніторинг впровадження і встановлення контролю за виконанням даних завдань; популяризація стратегії серед мешканців громади.

Варто зазначити, що новостворені об'єднані громади взяли на себе функції управління системою освіти, які раніше були закріплені за районними відділами освіти. Проте, голова громади та директори шкіл доклали зусиль для створення власного органу управління задля реалізації зобов'язань перед учасниками навчально-виховного процесу. Усі громади повинні прийняти в управління навчальні заклади освіти, створити ефективний управлінський орган, подбати про рівень освітніх послуг, забезпечити максимально комфортні умови перебування учнів у цих закладах.

В рамках розвитку нових освітніх просторів, громади, мають також надавати послуги учням з особливими потребами, які проживають на їхній території.

Становлення нового освітнього простору повинно реалізовуватися за чотирма етапами:

- 1) Створити освітній простір, який мотивуватиме дітей навчатися;
- 2) Забезпечити школу сучасним обладнанням;
- 3) Створити можливість безперешкодного доступу до закладів освіти маломобільних груп населення;
- 4) Забезпечити умови для інклюзивного навчання.

Залежно від наявних інфраструктурних умов, матеріально-технічного забезпечення та фінансової спроможності для забезпечення підвезення учнів та педагогічних працівників можуть використовуватися:

- шкільні автобуси (власні або на умовах спонсорської допомоги);
- транспортні засоби, орендовані у суб'єктів підприємницької діяльності;
- транспортні засоби, орендовані у рад відповідних адміністративно-територіальних одиниць;
- перевезення учнів на громадському транспорті місцевого сполучення (що часто ускладнено за відсутності належних місцевих транспортних сполучень, доріг і відповідних маршрутів) [1].

Таким чином, у рамках реалізації реформи з децентралізації влади громади активізували свою діяльність навколо формування своїх освітніх просторів. Ефективне формування мережі шкіл громад прямо пропорційно впливатиме на якість шкільної освіти на місцях та раціональне використання коштів місцевого бюджету [2].

Територіальні громади мають можливість створювати опорні школи (великі школи, розташовані в адміністративному центрі ТГ). Опорні школи – це заклади загальної середньої освіти, які мають вищий юридичний статус і більше повноважень,

ніж звичайні школи. В них, як правило, навчається понад 200 учнів. Вони оснащені сучасним обладнанням і мають кваліфікованих учителів [3].

Таким чином, стратегічне управління закладами освіти в територіальних громадах не є жорсткою схемою, дотримуючись якої, досягаються заплановані результати. Обов'язковим є вміння передбачати зміни, знаходити баланс між можливостями і загрозами, належно на них реагувати. Це можуть бути зміни в законодавстві, макроекономіці, технологічні зміни. Найважливіше – відповідно і своєчасно реагувати на суспільне очікування, узгодити кадрові призначення та комунікацію.

Тому, процес стратегічного управління закладами освіти повинен бути безперервним, заснованим на використанні нового досвіду та кращих національних та європейських практик.

Список літератури

1. Критерії формування спроможної освітньої мережі в ОТГ. *Методично-інформаційний посібник*. URL: https://ck-oda.gov.ua/docs/2019/24092019_4.pdf
2. Децентралізація в дії: освіта в ОТГ.
URL: http://nbuviap.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=4528:detsentralizatsiya-v-diji-osvita-v-otg&catid=8&Itemid=350
3. Освіта в руках громад: чи можливі зміни? / Cedos.
URL: <https://cedos.org.ua/researches/detsentralizatsiia/>

УДК 005.95/.96:159.928.23

КОВАЛЬ Н. В., канд. екон. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

УПРАВЛІННЯ ТАЛАНТАМИ ЯК СУЧАСНА КОНЦЕПЦІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

Проаналізовано теоретичні положення концепції управління талантами. Обґрунтовано необхідність впровадження системи управління талантами в українських компаніях. Розроблені рекомендації щодо використання методів та інструментів управління талантами в практиці українських підприємств та організацій.

Ключові слова: таланти, управління талантами, меритократія, методи та інструменти управління талантами.

Розвиток економіки знань, характерними рисами якої є прискорення темпів науково-технічного прогресу, швидке старіння знань та необхідність їх постійного оновлення, а також глобалізаційні процеси, які сприяють професійній мобільності висококваліфікованих фахівців, актуалізують дослідження щодо підвищення ефективності управління персоналом, здатним продукувати інноваційні ідеї.

Для України такі дослідження є вкрай актуальними, адже проблема міграції висококваліфікованих кадрів («відтік мізків»), характерна для українського ринку праці, значно поглибилась внаслідок військової агресії Російської Федерації проти України. Нині «Україна стоїть перед загрозою втрати інтелектуального потенціалу її розбудови» [1, с. 3]. Як слушно зазначає О. І. Драган, «людський фактор, використання інтелектуального потенціалу, кваліфікаційний рівень і творчі здібності впливають на відтворювальні процеси значно ефективніше, ніж інші чинники виробництва» [2]. Це змушує вітчизняних науковців та менеджерів-практиків шукати нові методи управління талантами.

Метою дослідження є ґрунтовний аналіз концепції управління талантами та розробка рекомендацій щодо впровадження її в практику українських підприємств та організацій.

Автором терміна «управління талантами» є Девід Уоткінс, який використав його у своїй статті у 1998 р., а перше ґрунтовне дослідження з управління талантами, яке мало назву «Війна за таланти», здійснили співробітники “McKinsey & Company” Е. Майклз, Х. Хендфілд-Джонс та Е. Екселрод.

Детальний аналіз визначень терміна «талант» свідчить, що в економічній науковій літературі склалися різні підходи до його розуміння. Згідно з першим, талант – це сукупність здібностей людини (знань, умінь, навичок, досвіду, інтелекту), які дозволяють працівникам досягати цілей організації. А оскільки всі працівники мають певні здібності, які можна розвивати, всі вони є талановитими, тому управління талантами ототожнюється з управлінням персоналом як найціннішим активом організації [3]. Згідно з другим підходом, талант має відтінок винятковості: наявність у працівника особливих здібностей або певний якісний рівень розвитку здібностей, що дає можливість отримувати результати вищі за середні; успішно, самостійно, креативно вирішувати складні виробничі завдання [4]. В такому випадку, відповідно до принципу Парето, 20 % найбільш талановитих працівників забезпечує 80 % бажаного результату, отже головну увагу в управлінні персоналом слід приділяти саме таким працівникам [5]. Окремі науковці зазначають, що талановитими є «висококваліфіковані та ключові (ті, що займають відповідальні для успіху бізнесу посади) працівники, тому саме ними й слід управляти» [3]. До працівників, які відіграють ключову роль у досягненні організацією успіху, відносять НіРо-працівників (від англ. “High Potential”), тобто працівників з високим потенціалом, найважливішими характеристиками яких є амбіції, можливості, залучення. Психологи (зокрема, Г. Гарднер) у своїх працях виокремлюють різні типи таланту (вербально-лінгвістичний, цифровий, слуховий, просторовий, фізичний, емоційний, міжособистісний, талант доквілля, духовний, інтраперсональний, креативний, чуттєвий) та зазначають, що для ефективної роботи працівники різних видів діяльності мають володіти різними типами талантів, на що й слід звертати увагу менеджерам при доборі та відборі персоналу [6].

Оскільки таланти є ключовим чинником успішності та ефективності функціонування організації, нагальною потребою стає створення системи управління талантами, під якою розуміємо сукупність принципів, методів та інструментів, необхідних для залучення, адаптації, розкриття потенціалу, ефективного управління талановитими працівниками, їх мотивування, розвитку і утримання для досягнення поточних і майбутніх цілей організації.

Основним принципом управління талантами є меритократія (від лат. *meritus* – гідний і грец. *κράτος* – влада, правління) – система набору, призначення на посаду та просування працівників на основі їх фахових компетентностей та ділових якостей.

Перелік основних методів та інструментів, які рекомендується використовувати українським компаніям в процесі управління талантами наведено в табл.1.

Проведене дослідження дозволяє зробити висновок про необхідність впровадження системи управління талантами в українських компаніях. Основним принципом управління талантами має бути принцип меритократії.

Таблиця 1 – Характеристика основних процесів управління талантами

Процеси управління талантами	Методи та інструменти
Ідентифікація та залучення талантів	1) визначення компетентнісних характеристик необхідних організації талановитих працівників; 2) формування переліку джерел пошуку талантів; 3) розробка активних стратегій пошуку талантів: вербування студентів випускних курсів ЗВО, через рекрутингові агентства, вихід на професіоналів через соціальні мережі, професійні спілки, пошук персоналу в інших галузях чи країнах; сорсинг; 4) постійний моніторинг зовнішнього та внутрішнього ринку праці у пошуку талантів; 5) використання різноманітних методів залучення талантів: Headhunting, Executive Search, Outstaffing; 6) використання для оцінки таланту різних методик (наприклад, TriMetrixHD); «вирощування» талантів в організації;
Адаптація та управління талантами	1) розроблення програм адаптації для нових працівників; 2) наставництво; 3) використання методів креативного менеджменту для роботи з талановитими працівниками: систематизованого пошуку ідей (контрольних запитань, морфологічного аналізу, фокальних об'єктів, гірлянд випадковостей та асоціацій, решітки ідей), колективного генерування ідей (мозковий штурм, «635», синектика), ухвалення рішень («Шість капелюхів», квадрат Декарта, Діаграма Ішікави, «Стільці Діснея», дизайн-мислення); 4) командотворення, формування лідерських якостей для згуртування та консолідації зусиль командної роботи; 5) врахування теорії поколінь та впровадження елементів гейміфікації в менеджмент персоналу; 6) прозорі внутрішні комунікації, максимум інформації в рамках виробничої діяльності, відкрите спілкування між керівництвом і працівниками;
Розвиток талановитих співробітників	1) оцінювання талановитих працівників (методами тестування, кейс-інтерв'ю, «360 градусів», Ассесмент-центру, Key Performance Indicators – КРІ тощо); 2) складання планів розвитку, підвищення кваліфікації та професійної мобільності на основі оцінювання; 3) програми спадкоємності та професійних ротацій; 4) тренінги, курси, семінари, коучинг; 5) формування сприятливого середовища для саморозвитку;
Мотивація та утримання талановитих співробітників	1) створення диференційованої системи оплати праці, за якої розмір грошової винагороди включає змінну частину, яка залежить від індивідуальних та командних результатів; 2) нематеріальна мотивація як визнання заслуг працівника; 3) постійні інвестиційні вкладення в розвиток талантів, підвищення їхньої кваліфікації, професійної мобільності; 4) програми кар'єрного зростання та формування кадрового резерву; 5) стандартний соціальний пакет, медичне страхування; 6) цікаві завдання, гнучкий графік роботи; 7) можливість внесення пропозицій щодо мотиваційних програм, формування робочого простору; 8) участь у заходах щодо командотворення, побудови організаційної культури, формування корпоративних цінностей та традицій тощо;
Оцінювання ефективності управління талантами	1) формування системи показників ефективності управління талантами (темпи зростання вартості нематеріальних активів, темпи зростання чистого доходу та чистого прибутку на одного працівника тощо); 2) визначення вкладу талановитих працівників у реалізацію стратегії та досягненні цілей організації; 3) порівняння витрат та результатів, пов'язаних з функціонування системи управління талантами.

Джерело: з використанням матеріалів [2, 3, 5].

Список літератури

1. Проект Плану відновлення України. Матеріали робочої групи «Повернення громадян, які тимчасово переміщені, зокрема за кордон та їх інтеграції в суспільно-економічне життя держави». URL: https://uploads-ssl.webflow.com/625d81ec8313622a52e2f031/62dea28940fdfa184ccf941f_%D0%9F%D0%BE%D0%B2%D0%B5%D1%80%D0%BD%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F%20%D0%B3%D1%80%D0%BE%D0%BC%D0%B0%D0%B4%D1%8F%D0%BD.docx.pdf
 2. Драган О. І. Управління талантами як складник інтелектуального капіталу підприємства в умовах інтелектуалізації економіки. *Інтелект XXI*. 2020. № 3 С. 139-143.
 3. Татаревська М. С., Сорока О. В. Проблеми та перспективи управління талантами в сучасних організаціях. *Вісник соціально-економічних досліджень*. 2013. Вип. 4 (51). С. 160-164.
 4. Драган О. І., Пилипенко М. Л. Розвиток управління талантами в системі менеджменту персоналу підприємства. *Економіка та суспільство*. 2021. Вип. 33. URL: <https://www.economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/924/886>
 5. Винничук Р. О., Худоба Н. Особливості управління талантами в Україні в умовах інтелектуалізації економіки. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2015. Вип. 11. Ч. 2. С. 68-71.
- Винничук Р. О. Таланти як особлива категорія працівників організації. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2018. Вип. 21. С. 246-250.

УДК: 332.36.346

ПАНАСЮК В. І., канд. екон. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

ДЕРЖАВНО-ПІДПРИЄМНИЦЬКЕ ПАРТНЕРСТВО ЯК МЕХАНІЗМ РЕАЛІЗАЦІЇ РЕГІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ

Актуалізовано питання сталого регіонального розвитку та потреби розв'язання соціально-економічних проблем як на національному, так і місцевому рівнях. Встановлено, що застосування державно-підприємницького партнерства як механізму реалізації регіональної політики дозволить залучити до реалізації інвестиційних проектів додаткові фінансові ресурси, перерозподілити ризики та посилити відповідальність сторін

Ключові слова: державно-підприємницьке партнерство, механізм регіональної політики, регіональний розвиток.

Розвиток сільських територій є складовою частиною державної регіональної політики України. Актуалізація питання сталого регіонального розвитку протягом останніх років пов'язана з потребою розв'язання соціально-економічних проблем як на національному, так і місцевому рівнях. Глибина проблеми розвитку сільських територій проявляється через катастрофічний стан депопуляції населення, системне скорочення кількості сільського населення й трудових ресурсів, його старіння, зниження тривалості життя, зменшення реальних доходів сільських жителів та їх трудової активності. Реальним нині є масове безробіття й зниження платоспроможного попиту сільського населення, погіршення умов проживання значної частини сільських жителів, поступове втрачання елементів сільського культурного середовища, традицій, звичаїв. Проблемним залишається питання раціонального використання природних ресурсів, збереження аквакультури, екологічність виробництва продукції сільського господарства.

Глобальні інституціональні зміни, що відбулися останніми роками в усіх країнах світу, змінили підходи до розуміння механізмів державного управління в сферах, які

довгий час перебували в державній власності та потребують оновлення. Набутий досвід привів до формування ефективних форм взаємодії між державними органами влади та бізнесовими структурами, націлюючи на потребу досягнення як соціальних та екологічних, так і економічно вигідних результатів [1].

Враховуючи умови сьогодення, що спонукають до пошуку та запровадження нетрадиційних для національної економіки інструментів соціально-економічного розвитку регіонів, вважаємо доцільним розвивати державно-підприємницьке партнерство (ДПП), як один із найбільш ефективних та перспективних інструментів соціально-економічного та екологічно-орієнтованого розвитку регіонів.

Досвід різних країн світу доводить, що форма державно-підприємницького партнерства є одним із шляхів забезпечення високоякісної соціальної інфраструктури та супровідних до неї послуг, де держава зберігає за собою право управляти та приймати рішення на місцях, захищаючи та підтримуючи інтереси громади.

На органи державної влади, як однієї з сторін-учасників державно-підприємницького партнерства покладено управлінську функцію у забезпеченні сталого розвитку сільських територій, а підприємництво - розглядають як фактор прискорення цього процесу, який являє собою резерв потенційної зайнятості. Відповідно до підприємницької орієнтації соціально-економічного та екологічного розвитку села підприємництво стає центральною силою економічного зростання та розвитку, без якої застосування решти факторів буде неефективним. Однак зазначимо, що саме декларування пріоритету розвитку підприємництва як основного фактору соціально-економічного та екологічного розвитку села не забезпечить очікуваних результатів, якщо, наприклад, не існуватиме сприятливого підприємницького середовища, що визначається політикою у сфері розвитку сільського підприємництва. На сільських територіях підприємництво полягає в пошуку унікальної комбінації ресурсів, спрямованої на підвищення соціально-економічної та екологічної цінності сільських територій, у тому числі й шляхом диверсифікованого використання місцевих ресурсів (земельних, водних, лісових тощо), зокрема, в туризмі та рекреації, народних промислах, спорті, професійному навчанні, торгівлі, інформаційно-консультаційному обслуговуванні, що зумовить розширення сфери прикладання праці в сільській місцевості [2].

Як висновок зауважу, що логічним є застосування державно-підприємницького партнерства як механізму реалізації нової регіональної політики, що дозволить залучити нові ресурси для проведення реформ у регіонах України, оптимізувати видаткову частину державного та регіональних бюджетів; залучити до реалізації інвестиційних проектів додаткові фінансові ресурси, перерозподілити ризики та посилити відповідальність сторін ДПП за реалізацію інвестиційних проектів на місцевому, регіональному рівнях

Список використаної літератури

1. Державно-підприємницьке партнерство у створенні інфраструктури сільськогосподарських територій: теорія і практика: монографія / П.І. Юхименко та ін.; за заг. ред. д-ра екон. наук, професора, академіка НААН України Даниленка А.С. Біла Церква: БНАУ, 2020. 225 с. С. 160-187

2. Соколов М. О. Славкова О. П. Аграрний бізнес та його вплив на сталий розвиток сільських територій. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Випуск 7, частина 3, 2016. С.9-101. URL: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/7_3_2016ua/27.pdf

ПОЛЩУК С.П., канд. екон. наук

БЛИК О.В., канд. екон. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

ОСОБЛИВОСТІ КОМУНІКАТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ

Дослідження комунікативних процесів у публічному управлінні є актуальним, оскільки в сучасних умовах саме комунікація є невід'ємною складовою у встановленні взаємозв'язків між органами влади та громадськістю. Агресія російської федерації проти України, особливо в частині інформаційної війни, обумовила пошук можливих напрямів вирішення цих викликів.

Ключові слова: комунікації, публічне управління, громадянське суспільство, урядові комунікації.

Публічне управління не може ефективно діяти та існувати без комунікації, як форми взаємодії різних суб'єктів і об'єктів управління, оскільки демократичний режим потребує погодження позицій у постійному діалозі між владою і громадськістю.

Комунікація – це адміністративний процес і за її відсутності функція управління практично припиняється. Публічне управління є безперервним процесом і завдання комунікативної системи полягає в підтримці цієї безперервності та робить адміністрацію мобільною. Ефективна комунікація усуває бар'єри, адже є інструментом діалогу між учасниками управлінського процесу та складовою процесу взаємодії влади і громадянського суспільства.

Комунікація – це процес, у системі спілкування якого завжди працює метод зворотного зв'язку.

У теорії і практиці державного управління поняття “управління” і “комунікація” пов'язується з поняттям “інформація”. “Як організація, чи будь-яка сфера людської діяльності, не можуть існувати без комунікації, комунікація не існує без інформації. Якщо комунікація розглядається як процес, то інформація – це те, що передається в ході цього процесу” [1].

Комунікації під час війни – виклик, який постав перед українськими суспільством. Довіра до органів управління, спеціалістів з комунікацій, бажання допомогти українцям допомогло адаптуватися до нових умов, зрозуміти суспільні настрої та уникнути криз.

Особливо актуальним є розвиток комунікацій на рівні місцевих органів влади, тому що саме на місцях має забезпечуватися право громадян на отримання інформації. Саме на місцевому рівні відбувається налагодження контактів влади з цільовими аудиторіями населення, узгодження надання публічних послуг з потребами громадян, здійснення контролю якості цих послуг та оперативне реагування на зміни в інформаційному просторі [2].

У кризових ситуаціях місцева влада відіграє важливу роль для людей: від неї очікують перевірених новин та інформації, певних інструкцій. В той час органам самоврядування треба ефективно та професійно спрацювати та максимально організувати людей. Це значною мірою залежить від комунікацій між громадою та місцевим керівництвом – наскільки мешканці довіряють і співпрацюють з ними.

Правильна комунікація бізнесу, урядовців та й кожного з нас – це також зброя проти ворога. Саме стратегічні комунікації є найбільш дієвим в умовах війни, в тому числі інформаційної війни, тому дуже важливо відбудувати інструментарій, який

дозволить бути гнучкими та вчасно реагувати на виклики. Технологія стратегічних комунікацій, яка передбачає публічну дипломатію, є технологією створення мереж, які є більш гнучкими до сучасних загроз.

Основне завдання урядових комунікацій – безперервно та достовірно інформувати про поточну ситуацію в країні. Така комунікація має бути системною на різних рівнях: президент, прем'єр-міністр, Верховна Рада України, Офіс президента, міністри, радники, очільники військових адміністрацій, голови міських адміністрацій та спецструктури (поліція, ЗСУ, ДСНС, Генштаб, Держспецзв'язку тощо). Кожен орган має інформувати щодо свого напрямку діяльності, а також пояснювати, як громадськості вести особисту комунікацію, що можна говорити й показувати, а що – ні.

Урядові комунікації також на випередження повинні боротися з фейками в інформаційному просторі. Важливі в урядовій комунікації й позитивні моменти (наскільки це можливо в умовах війни): кількість новонароджених дітей, одруження, нагородження воїнів, гасла про майбутню перемогу та віру в українську націю.

Сьогодні жоден із каналів урядової комунікації не повідомляє точні втрати особового складу й техніки української армії. Натомість щодня українцям розповідають про втрати ворога. Це допомагає підтримувати психологічний стан і мотивацію громадян.

Основними принципами урядової комунікації мають бути омніканальність, оперативність, безперервність, узгодженість, зрозумілість, відсутність оцінювальних суджень, акцент на малих та великих перемогах, надання впевненості та відчуття міцного керівництва, підтримка віри в українських захисників та перемогу [3].

В Україні створено **спеціальний сайт** швидкого пошуку інформації щодо надання та отримання **допомоги** під час війни. На сьогодні сайт doromoga.ua містить понад 100 різних ініціатив, які структуровані за **різними видами** допомоги людям. Особливо актуальним це питання стає під час кризових періодів. Повномасштабна війна стала одним з них.

Список літератури

1. Косенко Ю.В. Основи теорії мовної комунікації: навч. посіб. Суми: Сумський державний університет, 2011. 187 с.
2. Мазур В.Г. Комунікації як механізм взаємодії державних органів влади та громадськості на регіональному рівні. Державне управління: удосконалення та розвиток № 8, 2011. URL: <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=313>
3. Як комунікувати в умовах війни? URL: <http://surl.li/dkisyv>

УДК: 364.04:332.14

СОКОЛЬСЬКА Т.В., д-р. екон. наук

ЛОБУНЕЦЬ А.Р., магістрант

Білоцерківський національний аграрний університет

ПРАКТИКА ВПРОВАДЖЕННЯ ПРОГРАМ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Актуалізовано питання покращення соціального захисту населення шляхом залучення до процесу громадських об'єднань, діяльність яких має соціальну спрямованість. Встановлено, що такі об'єднання беруть активну участь у розв'язанні соціальних проблем через участь у реалізації цільових програм.

Ключові слова: цільові програми, соціальний захист населення, громадські об'єднання.

Враховуючи впровадження в Україні європейських практик взаємодії держави та громадських об'єднань, діяльність яких має соціальну спрямованість, важливим є надання фінансової підтримки за рахунок коштів місцевих бюджетів шляхом впровадження прозорих і об'єктивних критеріїв для розробки та реалізації проектів і цільових програм, спрямованих на забезпечення соціального захисту окремих категорій населення.

Місцеві цільові програми – це сукупність взаємопов'язаних завдань та заходів, які узгоджені між собою за строками виконання, певними ресурсами, виконавцями та які спрямовані на вирішення найактуальніших проблем саме на місцевому рівні. Тобто, це документ, за допомогою якого планується вся діяльність на місцевому рівні для вирішення певних поточних проблем або питань на місцевому рівні [1].

Управління розвитком територіальних громад в умовах децентралізації передбачає застосування програмно-цільового підходу. Одним з напрямків його практичної реалізації є складання та виконання місцевих програм, спрямованих на розвиток найбільш значущих сфер життєдіяльності громади. Ці програми, в більшості випадків, фінансуються з місцевих бюджетів, а координацією процесу роботи над ними та розподілом коштів займаються органи місцевої влади. Ефективність їх роботи при цьому не в останню чергу залежить від наявності чітких та зрозумілих правил – нормативно-правової бази щодо місцевих програм [2].

У вирішенні питань покращення соціального захисту населення активну участь приймають громадські об'єднання, діяльність яких має соціальну спрямованість, що беруть активну участь у розв'язанні проблем ветеранів та людей з інвалідністю пов'язаних із поліпшенням матеріально-побутових умов, організацією культурного дозвілля; сприяють посиленню соціального захисту своїх членів, здійснюють підтримку їх громадської діяльності, враховують життєві умови кожного індивіда, стать, соціальний статус та потребу в послугах, тісно співпрацюють з органами влади та громадськими волонтерськими структурами.

Цікавою є практика реалізації цільової програми «Соціальне партнерство», затвердженої на 2019-2021 роки у Київській області за якою на основі конкурсного відбору було реалізовано близько 440 соціальних проектів, спрямованих на вирішення конкретних соціальних питань. До співпраці було залучено 396 громадських об'єднань, діяльність яких має соціальну спрямованість. Проекти реалізовувались за такими пріоритетними напрямками як реабілітація та соціальний захист осіб з інвалідністю різних категорій захворювань, проведення комплексної реабілітації та спеціалізованого консультування дітей та молоді з інвалідністю, соціальна адаптація учасників бойових дій їх сімей; соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи; соціальна адаптація дітей-сиріт та дітей позбавлених батьківського піклування; забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків; соціальна реабілітація та залучення людей похилого віку до активної участі в суспільному; національно-патріотичне виховання молоді та інші [3].

Як результат ефективної співпраці влади та громадських об'єднань діяльність яких має соціальну спрямованість, реалізовано ряд соціальних проектів, а саме: з ініціативи Благодійного товариства «Джерело» було створено єдиний в Україні міні-гуртожиток для осіб з інвалідністю з порушенням розвитку на базі якого впродовж п'яти років проводилась соціальна адаптація людей з інвалідністю та розумовими вадами; при громадській організації «Відродження-АРС» відкрито Центр по реабілітації інвалідів-спинальників; при громадській організації «Центр профорієнтації дітей-інвалідів» діє Центр реабілітації в с. Русанів Броварського району для дітей з інвалідністю; творче об'єднання дітей і молоді з фізичними обмеженнями

«Студія ДІМФО» у межах реалізації проектів проводить соціальну та психологічну реабілітацію дітей та молоді з інвалідністю. сприяє розвитку їх творчості [3].

Протягом 2019-2021 років збільшилася кількість громадських об'єднань, які реалізували проекти спрямовані на соціальну адаптацію учасників антитерористичної операції та/або учасників операції об'єднаних сил, учасників бойових дій та їх сімей. Практику вирішення проблем соціального захисту учасників бойових дій має громадська організація «Київська спілка ветеранів війни з росією», яка протягом 2019-2020 років реалізувала проект «Здоров'я ветерана», який спрямовано на надання допомоги на вирішення проблем зі здоров'ям учасників АТО/ООС та їх сімей, цікавого і корисного дозвілля та подолання шкідливих звичок та асоціальної поведінки [3].

Досвід громадських об'єднань, діяльність яких має соціальну спрямованість, доцільно максимально використовувати для вирішення соціальних проблем розвитку територіальних громад. Впровадження соціального партнерства між владою, районними державними адміністраціями та громадою через громадські об'єднання, діяльність яких має соціальну спрямованість, буде сприяти посиленню підвищення рівня соціального захисту окремих категорій населення

Надання фінансової підтримки з бюджету громадським об'єднанням, діяльність яких має соціальну спрямованість, надасть можливість максимально залучати їх до конкурсів проектів, тому що багато ініціатив, які реалізуються у тісній співпраці з громадськими об'єднаннями, діяльність яких має соціальну спрямованість, є найбільш ефективними та дають поштовх до позитивних змін. направлених не просто на вирішення окремих питань, а й впливають на сталий розвиток організацій, створення партнерства, привернення уваги по соціальних проблем та шляхів їх вирішення.

Повномасштабне вторгнення російської федерації на нашу землю, запровадження воєнного стану в Україні стало величезним викликом для кожного громадянина та системи соціального захисту населення, зокрема. Оскільки сутність соціальних послуг полягає в тому, що вони надаються людям, які опинились у біді і не можуть самостійно з цим впоратись, тому в умовах воєнного стану, Мінсоцполітики рекомендувало місцевим органам влади працювати за механізмом надання соціальних послуг екстрено (кризово), особливо це стосується громадян, які перебувають на територіях ведення бойових дій та внутрішньо переміщених осіб. Така організація роботи забезпечує оперативне, протягом однієї доби, прийняття рішення про надання соціальних послуг [4].

Як висновок зауважимо, що соціальні проекти громадських об'єднань, діяльність яких має соціальну спрямованість, орієнтовані на різні групи населення з урахуванням різних категорій потреб і вразливості: жінок і чоловіків різного віку, в тому числі з особливими потребами, внутрішньо переміщених осіб, жінок-ветеранок, осіб з інвалідністю. Їх діяльність сприятиме покращенню якості життя населення різних категорій, стимулюванню активності (у т.ч. економічної), перешкоджанню їх виключення з суспільного життя, а також проведенню досліджень та підвищенню рівня тендерної обізнаності та гендерної чутливості територіальної громади. Реалізація проектів також сприятиме моніторингу урахування потреб жінок і чоловіків різних соціальних груп в заходах на виконання державних і місцевих програм, а також розробці пропозицій щодо регулювання виявлених потреб.

Список використаних джерел:

1. Abramov L.K., Azarova T.V., Target programs and mechanisms to ensure transparency in the process of their implementation. Kirovograd: ISCM, 2010. 100 p.
2. Програмно-цільовий підхід у місцевому самоврядуванні – інструмент розвитку громад. URL: <https://www.prostir.ua/?library=prohramno-tsilovyj-pidhid-u-mistsevomu-samovryaduvanni-instrument-rozvytku-hromad> (дата звернення: 5.10.2022).

3. Соціальне партнерство» на 2022-2024 роки. URL: https://kyivcity.gov.ua/npa/pro_skhvalennya_proyektu_misko_tsilovo_programi_sotsialne_partnerstvo_na_2022-2024_rokej_pnevol_kmda_1685.pdf (дата звернення: 5.10.2022).

4. Соціальні послуги, які надаються під час воєнного стану та останні зміни у цій сфері. URL: <https://www.msp.gov.ua/news/21778.html> (дата звернення: 5.10.2022).

УДК 366.524:339.178.4

СТАДНІК Л.І., канд. екон. наук, доцент
ШЕВЧЕНКО А.О., канд. екон. наук, доцент
ЗАДОРЖНА Р.П., канд. екон. наук, доцент
Білоцерківський національний аграрний університет

ПРОБЛЕМИ ЗАХИСТУ ТОРГОВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМЦІВ ВІД НЕДОБРОСОВІСНОЇ КОНКУРЕНЦІЇ ТА АГРЕСИВНОГО ПРОСУВАННЯ НА РИНОК ТОВАРІВ І ПОСЛУГ

Висвітлено проблеми механізму функціонування ринкових відносин у торгівлі. Показано виникнення явищ, які несуть у собі порушення конкурентних зв'язків в умовах становлення ринку. Розглянуто приклад прояву недобросовісної конкуренції де суб'єкт торгівлі вимушений був припинити свою діяльність на вибраній території.

Ключові слова: насичення ринку, конкуренція, торговельне підприємництво, продуктивний магазин, продуктова мережа, асортимент товарів, бізнесовий об'єкт, ніша для бізнесу.

Формування і розвиток ринкової економіки в Україні сприяє насиченню ринку як товарами, так і послугами. Таке становище сприяє виникненню і загостренню конкуренції. Важливою частиною механізму ринкової економіки є конкуренція – економічний процес боротьби [2].

Слід відмітити, що в теперішній час у торговельному підприємстві іноді має місце агресивний вихід на ринок і просування там своїх товарів. Прикладом може бути наступне. Так, в одному із спальних мікрорайонів міста Біла Церква керівництво однієї з мереж продуктивних магазинів взяло в оренду приміщення, яке тривалий час стояло і потребувало певних витрат для доведення його до робочого стану. Після відповідного інвестування коштів у ремонт та обладнання приміщення, було відкрито продуктивний магазин. Враховуючи те, що у магазині помірні ціни, а біля нього наявне перехрещення транспортних доріг і пішохідних доріжок, торговельна структура почала ефективно працювати.

Тим часом керівники іншої відомої і успішної продуктивної мережі, поруч з уже діючим продуктивним магазином вирішили також побудувати свій продуктивний магазин. Протягом шести місяців було побудовано з поруч уже діючим магазином іншої мережі. Відкриття і початок діяльності аналогічного магазину, збільшення в ньому асортименту товарів і незначне зниження цін на продуктивні товари призвели до банкрутства і ліквідації магазину першої мережі.

Отже, магазин першої мережі збанкрутував. На його місце прийшов працювати магазин іншої мережі, спеціалізація якого – продаж товарів для краси та здоров'я.

Часто можна зустріти аналогічну ситуацію із придорожніми заправками паливно-мастильних матеріалів, станціями технічного обслуговування автомобілів, коли поруч будується новий аналогічний об'єкт, щоб витіснити з ринку уже діючу успішну бізнесову структуру і захопити її нішу. Отже, якщо ніша для певного бізнесу є

прибутковою, то не виключено її захоплення будь-яким чином і в будь-який час. Таким чином, крупний бізнес поглинає або знищує дрібніший.

Слід відмітити, що в теперішній час ще можна зустріти агресивний метод захоплення ринку товарів і послуг. Добросовісна конкуренція сприяє розвитку та успіху торговельного підприємництва. Створення конкурентного середовища, захист економічної конкуренції та регулювання ринкових відносин мають прямий вплив на економічний розвиток держави [2].

Динамічний розвиток Інтернет-економіки глобально впливає на бізнес-структури. Інтернетизація сприяє пришвидшенню виробничих циклів і збуту продукції. Фактично теперішня економіка є гібридом старої та сучасної Інтернет-економіки [1].

Технічний прогрес в інформаційних системах стає основним чинником забезпечення успішної торгівлі і ефективного збуту. Адже щоб просування товару на ринку було успішним, виникає необхідність у застосуванні сучасних інформаційних технологій, а саме – збут за допомогою засобів телекомунікації, зокрема застосування Інтернету в комп'ютерній мережі, телефонії, радіо, телевізії.

У кожного, хто володіє комп'ютерною технікою (підприємства, організації, установи, окремі громадяни) як правило є підключення до мережі Інтернет. В телефонії, зокрема у смартфонах, планшетах також є доступ до мережі Інтернет. Використовуючи інтерактивні засоби телекомунікації, торговельний підприємець може інформувати потенційних покупців, певних послуг, тобто періодично організовувати рекламну кампанію. Щодо радіо і телемережі, то вони також можуть стати місцем де можна рекламувати свої товари і послуги.

Список літератури

1. Литовченко І.Л. Методологічні аспекти Інтернет-маркетингу: Монографія. Нова думка, 2008. 196 с.
2. Павленко Н., Челомбітько Т., Черняєва О. Теорія та практика недобросовісної конкуренції в Україні. Економічний аналіз. 2021. Том 31. №1. С. 25-36.

УДК 368.021:004.67

ТКАЧЕНКО К.В., канд. екон. наук, доцент
Білоцерківський національний аграрний університет
K-Tkachenko@ukr.net

ЦИФРОВІЗАЦІЯ СТРАХОВОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ

Технології та нові джерела даних докорінно змінюють нашу економіку та суспільство, а також обіцяють трансформувати страхову галузь. Цифровізація змінює роль страхування: від чистого захисту від ризиків до прогнозування та запобігання ризикам. Ризики, які покривають страховики, а також способи гарантування, розподілу та управління вимогами також змінюються.

Цифрова трансформація сприяє появі нових бізнес-моделей і потоків доходів, а також покращенню взаємодії з клієнтами. Ці зміни викликані інноваційними технологіями та цифровими екосистемами, які розширюють доступ страховиків до нових ринків і відкривають унікальні можливості для зростання.

Ключові слова: цифровізація, страхування, бізнес-моделі, страхування.

Страхова галузь характеризується повільним переходом на цифрові технології. Оцифровування паперових форм та оптимізація операцій, які загострилися в період масштабної пандемії COVID-19 здійснив прискорений розвиток цифрових технологій.

Цифровізація страхування – це трансформація сфери страхування за допомогою технологій. Нами розглядаються переваги цифрових технологій, що забезпечують цифрову трансформацію в страховому секторі.

Страхова бізнес-модель або ланцюжок створення вартості складається з ключових напрямків, що включають в себе процес розробки продукту до надання якісної страхової послуги. Цифровізація страхування — це трансформація цих ключових сфер бізнесу за допомогою технологій.

Страхова бізнес-модель починається з розробки продукту, продажів і маркетингу. Існує тенденція та попит до цифрових взаємодій і цифровізації страхових продуктів, що стосується продажів і розповсюдження через цифрові канали. Це приклад функції, яка значною мірою залежить від сучасної системи страхування, яка необхідна для швидкого й ефективного розповсюдження продуктів через канали та партнерські екосистеми.

Наступними ланками в ланцюжку створення вартості є андеррайтинг і аналіз ризиків, виставлення рахунків і стягнення, управління претензіями, управління політикою та послуги. Більшість із них можна так чи інакше оцифрувати чи автоматизувати.

Страхові послуги також можуть надаватися ефективніше завдяки цифровізації. Такі технології, як портали самообслуговування, безпаперові послуги та чат-боти, підвищують продуктивність і задоволеність клієнтів.

Переробляючи шляхи клієнта, страхові організації можуть кардинально змінити спосіб взаємодії зі своїми клієнтами, щоб надавати їм досвід, який відповідає сучасним вимогам. Цифровізація обробки претензій дозволяє страховикам поліпшити досвід надання страхових послуг та якісно задовольнити потреби клієнтів, значно скоротити цикл претензій.

Список літератури

1. Дем'янчук М. А., Гуржий К. С. Трансформація страхового ринку в умовах розвитку цифрових технологій. *Економіка та управління підприємствами*. 2018. № 25. С. 272-278.
2. Перехід страхового ринку в онлайн. *Insurance Ukraine*: веб-сайт. URL: <https://insuranceukraine.online/statti/perehid-strahovogo-rinku-v-onlajn/> (дата звернення: 28.09.2022).
3. Гориславець П.А. Інновації у сфері страхування. URL: <http://ena.lp.edu.ua:8080/handle/ntb/32000> (дата звернення: 28.09.2022).
4. Канали реалізації страхових послуг. URL: <https://studfile.net/preview/8934576/page:3/> (дата звернення: 27.09.2022).
5. Плиса В. Й. Страхування : підручник, 2-ге видання, виправлене й доповнене. Київ : Каравела, 2019. 512 с.
6. Лука П.В. Модернізація ринку страхування України в умовах пандемії COVID-19. *Електронний журнал «Економіка та суспільство»*. 2021. Вип. 25. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/271> (дата звернення: 28.09.2022).

ТОМІЛОВА-ЯРЕМЧУК Н.О., канд. екон. наук, доцент
Білоцерківський національний аграрний університет

ОПТИМІЗАЦІЯ ОБЛІКОВО-ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Воєнний стан, спричинений повномасштабним вторгненням росії в Україну, зумовлює зміни у функціонуванні економіки. Одним із ефективних інструментів впливу на діяльність суб'єктів господарювання є оподаткування та правильна адаптація бухгалтерського обліку до запроваджуваних економічних перетворень.

Ключові слова: воєнний стан, оподаткування, єдиний податок, бухгалтерський облік, витрати, заробітна плата.

Нині Україна стійко та героїчно протистоїть російському вторгненню. Поряд із безпосереднім фронтом бойових дій важливе значення має економічний фронт. Незаперечно, що під час війни Україна витрачає мільярди доларів, які спрямовує на підвищення оборони та підтримку інфраструктури. Підприємці та підприємства, які продовжують працювати, є міцним хребтом української економіки воєнного часу. Функціонування вітчизняного бізнесу є запорукою наповнення державного бюджету та збереження платоспроможності населення. Робота бізнесу є фундаментальним фактором зростання економічної стабільності держави, що також сприяє ефективній протидії зловмиснику.

Що стосується оптимізації системи оподаткування, то за останні місяці відбулися значні зміни в цьому напрямку. Оподаткування ФОП зазнало максимально можливої податкової оптимізації під час воєнного стану, а саме:

- звітування відкладено.
- для 1 та 2 груп єдиного податку з березня 2022 року запроваджено добровільну сплату єдиного податку.
- ФОПи всіх груп звільняються від сплати ЄСВ за себе та звільняються від сплати ЄСВ за мобілізованих працівників з березня 2022 року.
- для 3 групи єдиного податку ставка знижується з 5% до 2% навіть без додаткового подання адміністративної звітності.
- мобілізований ФОП або ФОП військовослужбовець звільняється від усіх видів податкового навантаження. Навіть ФОП – платник ПДВ, мобілізований до лав Збройних Сил України, за звітні періоди, в яких відсутні операції з постачання або придбання товарів (послуг) та відсутні інші показники, що підлягають декларуванню, не зобов'язаний подавати податок з ПДВ.

Аналіз нюансів застосування описаних змін в оподаткуванні наведено в таблиці 1.

Станом на 1 квітня 2022 року, за даними офіційного веб-порталу Верховної Ради України, 148 499 суб'єктів різних сфер підприємницької діяльності, з них 29 585 юридичних осіб та 118 914 фізичних осіб-підприємців, виявили бажання перейти на спрощену систему оподаткування за ставкою 2% [2].

Таблиця 1 – **Особливості застосування воєнної реформи спрощеної системи оподаткування***

№ з/п	Особливість	Уточнення
1	Обмеження переходу	Діє для наступних сфер діяльності: обмін іноземної валюти; операції з підакцизними товарами (крім роздрібною торгівлі паливно-мастильними матеріалами об'ємом до 20 літрів) та діяльність фізичних осіб з роздрібного продажу пива, сидру (без алкоголю) та столових вин; лотереї, ставки, азартні ігри, тоталізатори.
2	Правила переходу	Для переходу на спрощену систему оподаткування до останнього числа кожного місяця (замість попередніх 15 днів) необхідно подати заяву до податкової служби за податковою адресою платника податків. Підприємства, які подали заяву протягом 10 днів з дня державної реєстрації, можуть стати платниками єдиного податку 3 групи з дня створення. Право на відмову від застосування спрощеної системи оподаткування має бути реалізоване з першого числа місяця, наступного за місяцем прийняття рішення.
3	Післявоєнне повернення	Після припинення або скасування воєнного стану в Україні платники податків, які обрали цю спрощену систему, починаючи з першого числа місяця, що настає за місяцем припинення або скасування воєнного стану, автоматично вважаються такими, що застосовують ту систему оподаткування, на якій вони були до введення воєнного стану. Процес оподаткування потребуватиме законодавчого уточнення, оскільки товари можуть бути придбані без ПДВ і продані з ПДВ.

*Джерело: розроблено автором на основі [1]

Одним із важливих питань воєнного стану для роботодавців є забезпечення прав громадян України на своєчасне отримання заробітної плати за виконану роботу. У зв'язку з війною виникли певні проблеми з оплатою праці. Розглянемо перелік найпоширеніших проблем оплати праці в умовах воєнного стану та запропоновані шляхи їх вирішення:

– роботодавець не володіє даними для нарахування заробітної плати - застосувати варіант отримання інформації через організації, які використовувалися для виплати заробітної плати в попередні періоди: органи Державної казначейської служби України, банківські установи [3];

– відсутність посадової особи з правом повторного підпису – розрахунки проводяться за фактом першого підпису;

– працівникові надано статус біженця – не можуть бути звільнені відповідно до статті 4 КЗпП працівники, які не виходять на роботу через обставини, пов'язані з воєнними діями, або працівники, які не можуть вийти на роботу через загрозу їх життю і здоров'ю. Відповідно до ст. 4 Кодексу України, якщо робота може виконуватися дистанційно, працівник може виконувати свої трудові обов'язки та одержувати відповідну винагороду; якщо з працівником не буде встановлено зв'язок до з'ясування причини та обставин відсутності, його посада зберігається, а трудові відносини не припиняються, але за час відсутності не зараховується стаж і не проводиться оплата;

– мобілізація працівника – видати наказ про звільнення з роботи на час проходження військової служби, на цей період зберігається виплата працівнику середнього заробітку.

Масштаби руйнівних наслідків вторгнення росії на незалежну територію України наразі неможливо оцінити, оскільки війна триває і з кожним днем вони наростають. Однак бухгалтери та власники бізнесу, які можуть працювати, повинні думати і готуватися до перемоги та розуміти, як майбутні наслідки війни, як поточні бухгалтерські та податкові зміни вплинуть на фінансову звітність підприємств. Хочеться навести кілька аспектів, на які варто звернути увагу працівникам бухгалтерії. У разі організації та налагодження нових ланцюжків постачання сировини чи пошуку нових клієнтів для збуту власної продукції українським підприємствам слід звертати увагу не на те, чи підпадають нові контрагенти під національні та міжнародні санкції, чи є їхня діяльність законною. Необхідно ретельніше формувати договори про співпрацю, бути більш уважним з кожним новим контрагентом по бізнесу, оскільки сьогодні значна кількість як російських, так і білоруських компаній шукають шляхи обходу санкцій шляхом створення невідомих компаній, які займаються незаконною діяльністю. У разі ігнорування таких дій підприємство порушить законодавчі та міжнародні норми та матиме відповідну адміністративну та кримінальну відповідальність.

Аналіз існуючих змін у функціонуванні системи обліку та оподаткування під час воєнного стану відкриває резервні шляхи консолідації рішень і зусиль, нові виміри підтримки підприємництва для ефективного відновлення економіки держави. Наведені рекомендації підвищують потенційні можливості використання інструментів, у контексті підтримки економіки держави, для зменшення податкового тиску на вітчизняні підприємства та адаптації бухгалтерського обліку до умов воєнного стану.

Список літератури

1. Сушко Д. Податкова реформа військового часу: які зміни до Податкового кодексу ухвалила Верховна Рада. Національний правовий каталог України. Ліга: КНИГА. URL:https://biz.ligazakon.net/analytics/210044_podatkova-reforma-vonnogo-chasuyak-zmni-do-podatkovogo-kodeksu-ukhvalila-vr
2. Верховна Рада України. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL:<https://www.rada.gov.ua/news/razom/221159.html>
3. Виплата заробітної плати в умовах воєнного стану. URL: <https://ibuhgalter.net/articles/894>

УДК: 005.4:712:338.124.4

ХАХУЛА Б.В., доктор філософії

ХАХУЛА Л.П., канд. пед. наук, доцент

Білоцерківський національний аграрний університет

ОСОБЛИВОСТІ МЕНЕДЖМЕНТУ НА ПІДПРИЄМСТВАХ САДОВО-ПАРКОВОГО ГОСПОДАРСТВА ЗА КРИЗОВОЇ СИТУАЦІЇ

У статті розглянуто питання особливостей менеджменту на підприємствах садово-паркового господарства в умовах кризи. Встановлено, що система інноваційного управління спрямована на реалізацію ефективної політики нововведень на підприємствах садово-паркового господарства та повинна бути ключовим елементом стратегії їх розвитку, оскільки сприятиме уникненню кризових ситуацій та підвищенню конкурентоспроможності підприємств.

Ключові слова: менеджмент, підприємство, управління, диверсифікація, криза, маркетингова стратегія.

Наявність ефективної системи менеджменту на підприємствах є одним із ключових факторів їх розвитку за умов ринкової економіки. Сучасне економічне мислення, системний підхід у процесі обґрунтування рішень, бачення перспективи та шляхів досягнення цілей – є характерними рисами сучасного менеджера, здатного забезпечити високу результативність діяльності підприємств.

Формування та реалізація на підприємствах садово-паркового господарства ефективної системи менеджменту вимагає від сучасних фахівців як спеціальних знань, так і вмінь щодо формування стратегії і тактики діяльності підприємств, організації їх виробничої діяльності, мотивації працівників задля забезпечення високих результатів діяльності, належного контролю досягнення поставлених цілей.

Сучасний менеджер на підприємствах у сфері садово-паркового господарства повинен володіти методами обґрунтування рішень, розуміти економічний механізм менеджменту, що сприятиме забезпеченню ефективної діяльності підприємств садово-паркового господарства, підвищенню їх стійкості та конкурентоспроможності за сучасних умов господарювання.

З метою розуміння важливості менеджменту у садово-парковому господарстві необхідно узагальнити особливості, притаманні підприємствам садово-паркового господарства. Основними з них є такі:

1. Готовий продукт створюється не лише завдяки праці людини, але й під впливом природно-кліматичних чинників. Це означає, що виробничий процес на цих підприємствах складається з двох взаємопов'язаних частин: робочого періоду, тобто часу безпосередньої дії людини на предмети праці (обробіток ґрунту, садіння, догляд і т.д.); природно-кліматичних процесів, під впливом яких відбувається природний ріст рослин.

2. Різна тривалість виробничого процесу в основному виробництві. Наприклад, у квітковому господарстві тривалість виробничого процесу коливається від кількох тижнів до кількох років. Ця особливість створює певні труднощі в організації виробничого процесу, впливає на можливості розподілу трудових ресурсів навіть у межах одного підприємства.

3. Великі обсяги незавершеного виробництва, наявність великої кількості оборотних засобів, необхідність великих площ.

4. Сезонність робіт, що зумовлює необхідність значної кількості робочої сили у весняно-літній період і проблему її зайнятості у осінньо-зимовий, оскільки в зимовий період проводиться менша кількість основних робіт, особливо в озелененні об'єктів.

Розвиток диверсифікації діяльності підприємств садово-паркового господарства полягає у розширенні асортименту продукції, освоєнні нових напрямів діяльності та є дієвим інструментом сучасного антикризового менеджменту, спрямованим на підвищення ефективності виробництва, забезпечення фінансової стійкості та запобігання банкрутству підприємств, особливо за умов нестабільного макроекономічного середовища. Для забезпечення гнучкості виробництва підприємств у сфері садово-паркового господарства, розвитку диверсифікаційних процесів, здатності швидко та з мінімально необхідними капітальними вкладеннями реагувати на кон'юнктуру ринку за умов динамічного ринкового середовища важливе значення має наявність можливостей забезпечення модернізації технологічних процесів виробництва продукції.

Для адаптації виробництва підприємств до потреб ринку визначальне значення має відповідна маркетингова стратегія. При цьому ключовою

функцією маркетингової стратегії в рамках реалізації антикризового менеджменту повинен бути моніторинг зовнішнього середовища, що дозволить поліпшити інформаційне забезпечення процесу прийняття маркетингових рішень на підприємствах, виявляючи як рівень задоволення потреб споживачів, перспективи підприємства на ринку, так і загрози погіршення його становища та втрати конкурентоспроможності. Підвищується при цьому роль маркетингових досліджень у процесі прийняття рішень щодо виходу з кризової ситуації підприємств та забезпечення їх ефективної діяльності, зокрема рішень щодо ціноутворення на продукцію, її просування, вибору каналів розподілу. Суттєве значення має і комплексне використання маркетингових засобів, що дозволяють виявити та покращити ринкові можливості підприємств, ідентифікувати ринкові небезпеки та загалом є основою інформаційного забезпечення розроблення стратегії функціонування підприємства на ринку.

Система інноваційного управління, спрямована на реалізацію ефективної політики нововведень на підприємствах садово-паркового господарства, повинна бути ключовим елементом стратегії їх розвитку, оскільки сприятиме уникненню кризових ситуацій та підвищенню конкурентоспроможності підприємств.

Список літератури

1. Азізов С.П., Саблук П.Т., Канінський П.К. Організація аграрного виробництва і бізнесу. Київ.: Інститут аграрної економіки, 2006. 78 с.
2. Бурий С. А. Антикризове управління та управлінські рішення – проблеми підприємств малого бізнесу: монографія / С.А. Бурий, Д.С. Мацеха. Хмельницький : ТОВ «Тріада-М», 2006. 93 с.
3. Волков В. В. Стратегічний аграрний і природоохоронний менеджмент / Волков В.В., Корнійчук В.П., Хом'як К.Д. Київ. : МП Леся, 2009. 112 с.

УДК: 657.1:504

ХОМОВИЙ С.М., канд. екон. наук

ГАВРИК О.Ю., канд. екон. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЕКОЛОГІЧНОГО ОБЛІКУ В УКРАЇНІ

Висвітлено передумови розвитку екологічного обліку. Розглянуто проблеми екологічного обліку, які спостерігаються у процесі його ведення та джерела фінансування екологічної діяльності.

Ключові слова: екологічний облік, екологічна безпека, екологічна інформація, джерела фінансування екологічної діяльності, екологічні проблеми, екологічні витрати.

У кожній сфері господарської діяльності гостро стоїть питання зниження екологічних ризиків та сприяння формуванню громадської думки щодо охорони довкілля. Екологічна безпека безпосередньо пов'язана з раціональним природокористуванням. Природні ресурси виснажуються, що вказує на необхідність їх раціонального використання та створення системи, здатної фіксувати об'єкти обліку інновацій в екології, своєчасно надавати актуальну та прозору інформацію для управлінського складу про витрати на природоохоронні заходи та екоінновації [1, с. 235]. Перераховані фактори актуалізують питання розвитку обліково-аналітичного забезпечення управління підприємством.

Заглиблюючись у поняття екологічного обліку, можна виділити такі його недоліки та проблеми:

- відсутність роз'яснень облікової термінології пов'язаної з екологічними аспектами;
- відсутність комплексної методики екологізації обліку;
- відсутність вимог до розкриття екологічної інформації у фінансовій звітності;
- відсутність єдиного розуміння та класифікації екологічних витрат;
- необхідність формування принципів корпоративної відповідальності, на яких має базуватися екологічний облік;
- необхідність формування стандартів екологічного обліку в Україні;
- необхідність виділення об'єктів екологічного обліку;
- визначення способів інтегрування даних екологічного обліку у процесі прийняття управлінських рішень.

Таким чином, можемо зробити висновок, що система регулювання бухгалтерського обліку та фінансової звітності недостатня для відображення екологічних аспектів діяльності підприємств, та в значній мірі переплетена з особливостями об'єкта, що представляється.

Розробка та реалізація програм ресурсозбереження та раціонального природокористування на сучасних підприємствах є початковим етапом процесу переведення української економіки на ресурсозберігальний, інноваційний шлях розвитку [2, с. 20], що вимагає формування відповідної теоретико-методологічної основи для обґрунтування напрямів ресурсозбереження та ресурсозберігаючих заходів, як на рівні окремих підприємств, так і на рівні великих холдингів.

Однак для інноваційного зростання нашого регіону потрібна розробка грамотної промислової політики у поєднанні з раціональним використанням ресурсного потенціалу. Удосконалюючи інноваційні технології ресурсозбереження, обліково-аналітичну систему управління екологічною діяльністю, систему управління екологічним потенціалом регіонів, підприємства стануть на шлях еколого-орієнтованого інноваційного розвитку. Для цього вони повинні працювати за принципом зниження навантаження на довкілля, що забезпечить їм певні конкурентні переваги і, як наслідок, підвищення інноваційного потенціалу.

Джерелами фінансування екологічної діяльності можуть бути:

- з резервів, утворених за рахунок нерозподіленого прибутку;
- з додаткового капіталу, сформованого в процесі переоцінки необоротних активів, що використовуються в екологічній діяльності;
- з державної допомоги, що надається організаціям на екологічну діяльність (екологічний контроль, збирання, видалення відходів та очищення стічних вод, охорона об'єктів рослинного та тваринного світу та середовища їх проживання, прикладні наукові дослідження в галузі охорони навколишнього середовища, інші питання в галузі охорони навколишнього середовища).

Запропоноване джерело фінансування об'єктів екологічного обліку можуть сприяти вирішенню організаційних питань, а також достовірному визначенню як результативності, а й ефективності екологічної діяльності організації.

Список літератури

1. Штик Ю.В., Щуренко М.В., Панасенко А.О. Екологічний облік: об'єкти, методи та звітність. Соціальна економіка (56). 2018. С. 233-239.
2. Жук В.М. Екологічні аспекти бухгалтерського обліку в агропромисловому виробництві. Агроекологічний журнал. 2012. № 2. С. 18-23. URL : <https://magazine.faaf.org.ua/ekologichni-aspekti-buhgalterskogo-obliku-v-agropromislovomu-virobnictvi.html>.

ХОМЯК Н.В., канд. екон. наук, доцент
Білоцерківський національний аграрний університет
nvh878@ukr.net

ОРГАНІЗАЦІЙНІ АСПЕКТИ ОБЛІКУ ДЕБІТОРСЬКОЇ ТА КРЕДИТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ У ВИРІШЕННІ ПРОБЛЕМ ЗБАЛАНСУВАННЯ ГРОШОВИХ ПОТОКІВ

Наведено важливість оптимізації грошових потоків підприємства, проблеми в організації грошових потоків, методи подолання цих проблем шляхом збалансування кредиторської заборгованості з дебіторською за обсягом і термінами погашення.

Ключові слова: оптимізація грошових потоків, кредиторська заборгованість, дебіторська заборгованість, збалансованість, синхронізація.

Основною проблемою в організації обліку грошових потоків на підприємствах є відсутність збалансованого співвідношення між надходженнями від реалізованих партій продукції та термінами оплати за рахунками від постачальників. В результаті, підприємство має значний обсяг короткострокової заборгованості. В основному, це заборгованість перед постачальниками, що утворилася в результаті неузгодженості та незбалансованості платежів від покупців і замовників з термінами погашення зобов'язань перед кредиторами.

Керівництву підприємства необхідно провести роботу щодо скорочення дебіторської заборгованості та підвищення її оборотності, що дозволить вивільнити додаткові кошти для того, щоб розрахуватися за своїми зобов'язаннями. Для скорочення обсягу дебіторської заборгованості та оптимізації її структури слід провести роботу по забезпеченню своєчасних надходжень за укладеними договорами купівлі-продажу [1].

Багато підприємств при здійсненні оптових поставок значну частину \ погашають за рахунок власних коштів до моменту фактичної оплати з боку замовників [2]. Такий стан справ призводить до зниження платоспроможності підприємства в окремі періоди внаслідок незбалансованих грошових потоків.

Важливою складовою в рамках управління заборгованістю є оцінювання стану боргових відносин між підприємствами, зокрема, динаміки заборгованості та її ролі у формуванні фінансових ресурсів суб'єктів господарювання. У сучасних умовах спостерігаються прискорені темпи зростання обсягів заборгованості підприємств вітчизняної аграрної галузі [3].

Для ліквідації даного дисбалансу слід провести роботу з оптимізації грошових потоків підприємства.

Одним з ключових напрямків такої оптимізації грошових потоків є впровадження кредитної політики на підприємстві з метою скорочення дебіторської заборгованості та оптимізації структури кредиторської заборгованості. За рахунок введення підходу, заснованого на ранжуванні клієнтів за станом платіжної дисципліни, оцінці надійності дебіторів і присвоєння їм класу надійності відповідно до умов диференційованого комерційного кредитування клієнтів буде можливим забезпечення перманентної платоспроможності шляхом скорочення розмірів дебіторської заборгованості [1].

Впровадження кредитної політики дозволить провести оптимізацію грошових потоків шляхом їх синхронізації і забезпечити баланс вхідних і вихідних грошових потоків підприємства. Даний підхід заснований на використанні методу синхронізації

грошових потоків, при цьому основним критерієм оцінки якості синхронізації є підвищення коефіцієнта кореляції потоків, який повинен прагнути до 1 [2].

Оптимізація обліку грошових потоків забезпечить підприємству:

- синхронізацію вхідних і вихідних грошових коштів;
- безперервний характер господарської діяльності;
- фінансову стабільність і перманентну платоспроможність.

Список літератури

1. Пінчук Т.А. Організаційно-методичні проблеми обліку дебіторської заборгованості в системі управління підприємством. Ефективна економіка, 2019. № 10. С. 36–41.
2. Гончарук Р.П. Сутність та класифікація кредиторської заборгованості: колізії наукових підходів. Вісник Житомирського державного технологічного університету. Серія: Економічні науки. 2015. №. 1(59), Ч. 1.
3. Амбравова Л. М., Куровська Н. О. Формування механізму управління дебіторською та кредиторською заборгованістю аграрних підприємств. Наукові горизонти, 2018. №5.

УДК 353.8

ШЕМИГОН О. І., канд. с.-г. наук, доцент

Білоцерківський національний аграрний університет

БЕРЕГОВЕНКО В.В., магістрант

директор Ватутінської міської лікарні Ватутінської міської ради

УДОСКОНАЛЕННЯ ВЗАЄМОДІЇ МІСЦЕВОЇ ВЛАДИ, ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ТА ПРИВАТНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

Дозволимо собі припустити, що ще задовго до Авіцени (Ібн Сіна 980-1037 рр) та появи його роботи «Канон лікарської науки», яка є зводом досвіду грецьких, римських, індійських і середньоазіатських лікарів, а також його власних спостережень, як практикуючого лікаря, так і за нинішніх практиків і управлінців даної галузі були, є і будуть спроби реформувати останню. Адже, як зазначав згаданий класик: *«Головним скарбом життя є не землі, що ти їх завоював, не багатства, що їх маєш у скринях... Головним скарбом життя є здоров'я, і, щоб його зберегти, потрібно багато що знати»*[1].

Сьогодні ми хотіли торкнутися не суто медико-біологічних аспектів здоров'я, а з позиції, як зазначає Т.Камінська»[2], що здоров'я є соціально-економічним благом і забезпечує не тільки добробут та щасливе життя для людини, але й інвестиційний потенціал для розвитку економіки та суспільства загалом. Воно є складовою обмежених ресурсів економічного зростання та людського розвитку. І тому в охороні здоров'я також (подібно іншим сферам економіки) існує суперечність між безмежними потребами людей у підтриманні своєї життєдіяльності та рідкісними ресурсами. Вирішення цієї суперечності спонукає вдосконалення економічних відносин в охороні здоров'я, яке спрямоване на соціально-економічну ефективність медичної діяльності і витрат на галузь.

Цікавий варіант вирішення такої суперечки пропонують О.Бобровська та І.Хожило[3], які, зокрема, наголошують, що концептуальні засади модернізації охорони здоров'я на муніципальному рівні реалізуються через місію, цілі, завдання, принципи корпоративної організації та управління системою, корпоративні стратегії розвитку, функції, корпоративні механізми та інші управлінські важелі.

І далі зазначають ці авторки, що сьогодні в Україні прийшов час глибокого

аналізу та розуміння значення медичного і соціального здоров'я не тільки на рівні його сприйняття як проблеми суспільства загалом, а й на індивідуальному рівні. Це спонукає до необхідності здійснення адекватних сучасним трансформаційним змінам якісно нових інноваційних заходів зі створення системи охорони здоров'я на принципово нових для цієї галузі ідеях розвитку.

У складі сучасних моделей менеджменту особливе місце посідає корпоративна модель, яка реалізує соціальні риси корпоратизму і здатна об'єднати зусилля багатьох суб'єктів у досягненні соціальних цілей суспільства.

Визначення змісту й специфіки відносин у системі «місцева влада – галузь охорони здоров'я – підприємства та організації, що формують чинники фізичного, психологічного, духовного і соціального здоров'я – органи самоврядування і громадські організації – члени територіальної громади» як споживачі послуг системи охорони здоров'я і безпосередні носії здоров'я дозволить сформулювати, реалізувати і постійно вдосконалювати усю сукупність процесів забезпечення, відновлення і підтримки здоров'я населення України, починаючи з територіального рівня.

Чому, власне, до корпоратизму схиляються О.Бобровська і І. Хожило. Ми розуміємо і підтримуємо їх думку, адже, як зазначав Л.Довгань [4], корпорації є найбільш поширеною організаційною формою господарювання, а корпоративна власність – найпопулярнішим проявом відносин власності. Колективне прийняття рішень та розподіл функцій власності й управління, можливість нагромадження капіталів та вилучення будь-яким власником своєї частки через продаж її третім особам, залучення нагромаджень завдяки розміщенню акцій на фондовому ринку – усе це зробило корпорації найефективнішою та домінуючою формою організації виробництва в індустріальній та постіндустріальних економіках.

Варіант вирішення все тієї ж суперечки між «безмежними потребами людей у підтриманні своєї життєдіяльності та рідкісними ресурсами», де, з одного боку будуть: «місцева влада – галузь охорони здоров'я – підприємства та організації, що формують чинники фізичного, психологічного, духовного і соціального здоров'я – органи самоврядування і громадські організації – члени територіальної громади» (одна підсистема), а з іншого - «розподіл функцій власності й управління» (друга підсистема) між ними.

Наголос хочемо зробити на «функціях» і «власності».

Адже, на нашу думку, саме функціональний підхід зорієнтує підсистеми, згадані вище, на виконання певних, закріплених за ними функцій що і наблизить до бажаного результату усієї системи (в даному випадку системи охорони здоров'я). Здійснення управління за допомогою функціонального підходу надасть змогу керівництву кожної ланки, у підсистемах і системи в цілому, активно впливати на майбутній розвиток галузі та систему управління нею.

І, що до власності. На міжнародній конференції ООН з проблем навколишнього середовища і майбутнього розвитку цивілізації у червні 1992 на рівні глав держав та урядів було зроблено такі висновки: врятувати людство в межах ринкової системи, рушійною силою якої є приватна власність, неможливо, оскільки вона заснована на прагненні до нестримного зростання споживання й зумовлює різку поляризацію рівня життя, а отже, породжує нові й украй загострює існуючі соціальні конфлікти. По-друге, людству потрібна нова модель соціально-економічного розвитку, що спиратиметься на важелі централізованого регулювання на рівні окремої держави і світової співдружності загалом. Ця модель також повинна враховувати інтегровані інтереси суспільства, а відтак інтереси приватного підприємництва. Тому коли йдеться про створення нації власників у моделі народної економіки, то основою їх формування, з одного боку, є колективний характер праці й колективна власність, а з

іншого – індивідуальне привласнення на основі трудової участі в цих колективних процесах, а отже, про формулу приватна власність на базі колективної, а не навпаки[5]. Погодьтеся, складно що додати.

Ми вважаємо, що запропонований нами варіант вирішення згаданої вище суперечки є невеличкою часткою на висновок, зроблений, у тому числі, і на конференції ООН у 1992 році.

Список літератури

1. Вислови видатних людей про здоров'я та здоровий спосіб життя. URL: <http://hptu14.com.ua/>
2. Камінська Т.М. Соціально-економічна роль здоров'я у людському розвитку. Загальна теорія здоров'я та здоров'я збереження: колективна монографія / за заг. ред. проф. Ю. Д. Бойчука. Харків: Вид. Рожко С. Г., 2017. С. 46-53
3. Бобровська О., Хожило І. Розвиток управління сферою охорони здоров'я в Україні на корпоративних засадах. URL: [http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2010/2010_01\(4\)/10boyukz.pdf](http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2010/2010_01(4)/10boyukz.pdf)
4. Довгань Л. Є. Пастухова В.В., Савчук Л.М. Корпоративне управління: навчальний посібник. К.: Кондор, 2007. 174 с.
5. Економічна енциклопедія: У трьох томах. Т. 1. / Редкол.: ...С. В. Мочерний (відп. ред.) та ін. К.: Видавничий центр "Академія", 2000. 864 с.

УДК 330.15:502.33(477)(07)

ЮХИМЕНКО П.І., д-р екон. наук, професор

ОДНОРОГ М.А., канд. екон. наук, доцент

Білоцерківський національний аграрний університет

ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ «ЗЕЛЕНОЇ» ЕКОНОМІКИ

Розкрито фактори які ускладнюють радикальні інновації в аграрному секторі економіки України. Показано ризики впровадження інноваційних технологій та шляхи їх пом'якшення.

Ключові слова: інновації, «зелена» економіка, інноваційні технології, інвестиції, технологічний розвиток, сільськогосподарське виробництво.

Впровадження інновацій в аграрному секторі економіки, наприклад, підвищення ефективності використання матеріалів та енергії в існуючих виробничих процесах, є ключовими елементами переходу до зеленої економіки. Проте це потребує системності глибоких – і навіть радикальних – технологічних інновацій. Наприклад, заміна викопного палива в транспортному секторі аграрної економіки вимагає фундаментальних технологічних змін, а не лише поступового підвищення ефективності. Найкращі доступні технології (НДТ) можуть зменшити викиди лише на 15–30 % у енергомісткому сільськогосподарському виробництві, навіть якщо вони застосовуються у великих масштабах[2]. Скорочення понад це потребують інвестицій і фундаментальних змін у основних процесах виробництва, що використовуються на основі нових «проривних технологій», які потребують подальшого розвитку, щоб стати як технічно, так і комерційно життєздатними. Для реалізації такого завдання в аграрному секторі економіки потрібно подолати низку факторів, які ускладняють радикальні інновації, зокрема:

1) це ризик, з яким стикаються аграрні фірми, які інвестують у технологічний розвиток (наприклад, базові дослідження та розробки, пілотні випробування тощо) у

поєднанні з обмеженою здатністю ринку капіталу впоратися з проблемою довгострокового ризику (інноваційного, інвестиційного, інформаційного). Ці ринки можуть бути неспроможними забезпечити інструменти управління ризиками для незрілих технологій через відсутність попередніх даних для оцінки ризиків. Є також побоювання, що дерегуляція глобальних фінансових ринків призвела до того, що приватні фінансові інвестори аграрної сфери дотримуються більш короткострокового очікування [6]. Насправді дослідження також показують, що через агентські проблеми в приватних фірмах їхнє прийняття рішень може бути упередженим у бік короткострокових виплат, що призводить до короткострокої поведінки навіть за наявності повністю ефективних ринків капіталу [5].

2) приватні інвестори часто можуть мати слабкі стимули для здійснення інвестицій у довгостроковий технологічний розвиток. Дослідники відзначають про ризики недостатнього забезпечення суспільними благами, такими як знання, отримані в результаті науково-дослідних робіт і навчання на практиці [1]. Таким чином, приватні аграрні компанії зможуть привласнити лише частину загальної норми прибутку на такі інвестиції, оскільки великі вигоди також отримують інші компанії (наприклад, через зворотне проектування). Через наявність таких переливів знань інвестиції в довгостроковий технологічний розвиток стануть неефективними та надто скромними. Як показують сучасні дослідження [3], в цьому випадку потрібна більш активна державна підтримка науково-дослідної діяльності щодо екологічних інновацій;

3) нові зелені технології часто стикаються з нечесною конкуренцією з уже існуючими технологіями. Компанії, які впроваджують інноваційні технології і є заміниками більш екологічними конкурентами в галузі, матимуть відносну конкурентну перевагу, оскільки уже існуючим конкурентам було дозволено розширюватись у періоди менш суворої екологічної політики, а також більш-менш адаптованих установ та інфраструктур. Це створює залежність від вибору шляху розвитку, тобто де економіка має тенденцію бути прив'язаною до певних технологічних шляхів [4].

Вищевказані три чинники, як правило, перешкоджають будь-якому довгостроковому технологічному розвитку в приватному аграрному секторі економіки, проте психологія фермерів зміниться у випадку вимог держави обов'язковості зелених технологій. По-перше, емпіричні дослідження свідчать про те, що зелені технології створюють більш сприятливі умови переливу знань, ніж більш брудні технології, які вони замінюють [7]. Крім того, у той час як захист прав власності є одним із способів обмеження таких ефектів, система патентування знімає ці обмеження, потребуються тільки фахівці реалізації інновацій. В такому випадку доцільно:: по-перше, знати подвійну природу ефекту «зелених» технологій і розвивати співпрацю між урядом, виробничими структурами, університетами та науково-дослідними установами, щоб підвищити здатність передачі, розповсюдження та засвоєння знань, а також уникати багаторазових інвестицій та зниження вартості скорочення вуглецю. По-друге, політика уряду має бути спрямована на компенсацію аграрним підприємствам за їх стійкість до екологічних інновацій, звернути увагу на захист прав інтелектуальної власності на зелені технології та заохочувати підприємства аграрного сектору економіки постійно здійснювати інноваційну діяльність із зелених технологій. По-третє, необхідно використати переваги «Інтернет плюс» і технологічні таланти для створення платформи для обміну знаннями з екологічних технологій. Фінансові фонди, фонди прямих інвестицій та інші форми мають використовуватися для купівлі прав інтелектуальної власності на зелені технології та пропаганди їх застосування. Ці зміни прискорять застосування та

розповсюдження екологічних технологій скорочення викидів вуглецю та спрямують більше аграрних підприємств до впровадження вторинних екологічних інновацій через механізм обміну правами інтелектуальної власності.

Крім того, в одній із ключових соціально-технічних систем переходу до зеленої економіки, енергетичній системі, досі домінують сучасні технології, такі як атомна енергетика та енергетика на викопному паливі, і демонструє кілька характеристик, які призведуть до поведінки виробників аграрного сектору економіки, залежної від вибраного шляху. Інвестиції часто є великомасштабними та демонструють перспективу зростаючої віддачі. Залежність від шляху також посилюється тим фактом, що виходи з різних джерел енергії – і незалежно від екологічних показників – є більш-менш ідеальними заміниками. Іншими словами, нові та безвуглецеві технології можуть конкурувати з існуючими лише за ціною, і тому вони пропонують мало можливостей для диференціації продуктів. Крім того, енергетичні сектори, як правило, жорстко регулюються,

Висновки. Отже, технологічні зміни для сталого розвитку вимагають більш радикальних технологічних зрушень, і такі зрушення характеризуються тривалими та ризикованими періодами розвитку, під час яких потрібно запроваджувати та створювати нові системні структури, тобто мережі акторів, ланцюжки створення вартості, знання та інституції. узгоджується з новими технологіями. Загалом, не можна очікувати, що приватний сектор створить ці структури, і з цієї причини потрібна певна політична підтримка. Тим не менш, для того, щоб будь-який політичний інструмент або політичний комплекс був ефективним, він повинен спиратися на належне розуміння основних перешкод для довгострокового технологічного розвитку.

Список літератури

1. Davide Viaggia, Meri Raggib, Anastasio J. Villanuevac, Jochen Kantelhardt. Provision of public goods by agriculture and forestry: Economics, policy and the way ahead. *Land Use Policy*. 2021. Vol. 107. P. 1-5. URL: <https://reader.elsevier.com/reader/sd/pii/S026483772032611>
2. Max Åhman, Lars J. Nilsson, Bengt Johansson. Global climate policy and deep decarbonization of energy-intensive industries. Published online: 13 Jun 2016. P. 634-649. URL: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/14693062.2016.1167009>
3. Mads Greaker, David Popp. Environmental economics, regulation and innovation. Working Paper 30415. NBER. 2022. 31 p. URL: https://www.nber.org/system/files/working_papers/w30415/w30415.pdf
4. Magali Malherbe, Fanny Simon. Near-Field Communication (NFC) Technology Emergence: One or Several Technological Paths? *Journal of Innovation Economics & Management* 2021. № 2 (35). P. 151-185. URL: <https://www.cairn.info/revue-journal-of-innovation-economics-2021-2-page-151.htm>
5. Patrik Söderholm. The green economy transition: the challenges of technological change for sustainability. *Söderholm Sustainable Earth*. 2020. 3:6. P. 2-11. URL: <https://www.researchgate.net/publication/342360670>
6. Peter Newell. *Globalization and the Environment: Capitalism, Ecology and Power*. Hertie School of Governance, Berlin. CEJISS 2012. 203 p. URL: <https://www.cejiss.org/globalization-and-the-environment-capitalism-ecology-and-power>
7. Youqiang Ding, Aihua Xiong. The knowledge spillover effects of green technology innovation of lowcarbon regulation. *International Conference on New Energy and Sustainable Development*. 2020. IOP Conf. Series: Earth and Environmental Science 619. URL: https://www.researchgate.net/publication/347829021_The_knowledge_spillover_effects_of_green_technology_innovation_of_low_carbon_regulation

ЗМІСТ

Арбузова Т.В. РОЛЬ ДЕРЖАВИ В НЕЙТРАЛІЗАЦІЇ ЗАГРОЗ МОНОПОЛІЗМУ В РИНКОВІЙ ЕКОНОМІЦІ.....	3
Артимонова І.В. АНАЛІЗ ФОНДОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ.....	5
Батажок С.Г. ЕКСПОРТООРІЄНТОВАНА МОДЕЛЬ ОРГАНІЧНОГО ВИРОБНИЦТВА УКРАЇНИ.....	7
Биба В.А., Утеченко Д.М. РОЛЬ PR-МЕНЕДЖМЕНТУ В РЕАЛІЗАЦІЇ КОРПОРАТИВНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ.....	10
Бондар О.С., Ткаченко О.В. ВПЛИВ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ НА СТАЛИЙ РОЗВИТОК ЛОГІСТИКИ В УКРАЇНІ.....	12
Бондар О.С. СТАЛА ТРАНСФОРМАЦІЯ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ НА ОСНОВІ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ ТА ПОСЛУГ.....	14
Варченко О.О. НАПРЯМИ СКОРОЧЕННЯ ВТРАТ ПРОДОВОЛЬСТВА ТА ХАРЧОВИХ ВІДХОДІВ В АГРОПРОДОВОЛЬЧИХ ЛАНЦЮГАХ ПОСТАВОК.....	16
Василенко О.І. УПРАВЛІННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЮ АГРАРНОГО ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ НА РІВНІ СТРАТЕГІЧНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ.....	20
Вихор М. В. ЦІЛЕВСТАНОВЛЕННЯ У СИСТЕМІ МЕНЕДЖМЕНТУ ОРГАНІЗАЦІЙ.....	23
Герасименко І.О. ОСОБЛИВОСТІ АНАЛІЗУ ФІНАНСОВОГО СТАНУ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ.....	25
Гринчук Ю. С. ЕФЕКТИВНЕ УПРАВЛІННЯ ЗАКЛАДАМИ ОСВІТИ В ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАДАХ.....	27
Коваль Н.В. УПРАВЛІННЯ ТАЛАНТАМИ ЯК СУЧАСНА КОНЦЕПЦІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ.....	29
Панасюк В. І. ДЕРЖАВНО-ПІДПРИЄМНИЦЬКЕ ПАРТНЕРСТВО ЯК МЕХАНІЗМ РЕАЛІЗАЦІЇ РЕГІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ.....	32
Поліщук С.П., Білик О.В. ОСОБЛИВОСТІ КОМУНІКАТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ.....	34
Сокольська Т.В., Лобунець А.Р. ПРАКТИКА ВПРОВАДЖЕННЯ ПРОГРАМ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ В СУЧАСНИХ УМОВАХ.....	35
Стаднік Л.І., Шевченко А.О., Задорожна Р.П. ПРОБЛЕМИ ЗАХИСТУ ТОРГОВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМЦІВ ВІД НЕДОБРОСОВІСНОЇ КОНКУРЕНЦІЇ ТА АГРЕСИВНОГО ПРОСУВАННЯ НА РИНОК ТОВАРІВ І ПОСЛУГ.....	38
Ткаченко К.В. ЦИФРОВІЗАЦІЯ СТРАХОВОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ.....	39
Томілова-Яремчук Н.О. ОПТИМІЗАЦІЯ ОБЛІКОВО-ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....	41
Хахула Б.В., Хахула Л.П. ОСОБЛИВОСТІ МЕНЕДЖМЕНТУ НА ПІДПРИЄМСТВАХ САДОВО-ПАРКОВОГО ГОСПОДАРСТВА ЗА КРИЗОВОЇ СИТУАЦІЇ.....	43
Хомовий С.М., Гаврик О.Ю. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЕКОЛОГІЧНОГО ОБЛІКУ В УКРАЇНІ.....	45
Хомяк Н.В. ОРГАНІЗАЦІЙНІ АСПЕКТИ ОБЛІКУ ДЕБІТОРСЬКОЇ ТА КРЕДИТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTІ ПІДПРИЄМСТВ У ВИРШЕННІ ПРОБЛЕМ ЗБАЛАНСУВАННЯ ГРОШОВИХ ПОТОКІВ.....	47
Шемігон О. І., Береговенко В.В. УДОСКОНАЛЕННЯ ВЗАЄМОДІЇ МІСЦЕВОЇ ВЛАДИ, ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ТА ПРИВАТНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА.....	48
Юхименко П.І. Однорог М.А. ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ «ЗЕЛЕНОЇ» ЕКОНОМІКИ.....	50